БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ
БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР
ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ
СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1961
ЯНВАРЬ
28
СУББОТА
№ 24 (4814).

Өртээ 2 көп.

Инженерлер фермаларже чорупкан

МОСКВА. (СЭТА). Москва областың улус ажыл-агый чөвүлели мергежилдиг инженерлерден, техниктерден тургустунган 30 бригадаларны Москва чоогунуң колхозтарының болгаш совхозтарының фермаларынче чоруткан. Мал ажылын комплексилиг механизастаар талазы-биле көдээ ажыл-агый ажылдакчыларынга дузаламчы көргүзер сорулга оларның мурнунда тургустунган.

Областың көдээ черлеринче 60 тускай эртемниглер көдээ ажыл-агый техниказының септелгезин эде организастаар болгаш специализастаарының планын ажылдап кылыры-биле база чоруткан.

Экономиктиг районнуң бүдүрүлгелериниң коллективтери СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң доткаалынга харыы кылдыр бо чылын картофель ажаар бир муң комбайнны бүдүрүп үндүрерин шиитпирлээн, ол хире санныг комбайннар 80 муң гектар шөлде картофельди ажаап алырын механизастаар арганы бээр. Найысылал областың үлетпүрүнүң ажылдакчылары хөй-хөй экскаваторларны, бульдозер аскыларны, насостарны болгаш көдээ ажыл-агыйга эргежок чугула өске-даа машиналарны бүдүрүп үндүрер.

КОММУНИСТИГ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫН ПАРТИЯЛАРНЫҢ ТӨЛЭЭЛЕКЧИЛЕРИНИҢ ЧӨВҮЛЕЛ ХУРАЛЫНЫҢ ТҮҢНЕЛДЕРИНИҢ ДУГАЙЫНДА

СЭКП ТК-ның Пленумунга 1961 чылдың январь 18-те эш М. А. СУСЛОВТУҢ илеткели

Эштер! Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлээлекчилериниң 1960 чылдың ноябрь 10-дан декабрь 1-ге чедир Москвага боop эрткен Чөвүлел хуралы болза төөгүлүг ужур-дузалыг шылгараңгай болуушкун болган.

Бо шагның эң чугула айтырыгларының талазы-биле делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң принципиалдыг үзел-бодалдарын тодараткан Декларацияны болгаш тайбыңның Манифезин хүлээп алган 1957 чылдың Москва Чөвүлел хуралының үезинден бээр үш чыл эрткен. Ол болза социалистиг лагерьниң күчүзүнүң болгаш бүгү делегейге салдарының шапкын өзүлдезиниң, национал-хосталгалыг шимчээшкинниң согуушкуннарының адаанга колониалдыг системаның буурап бадыышкынының, капиталистиг делегейде ангылар тулчуушкуннарының улам өзүлдезиниң чылдары болган. Делегейде күштерниң деңзигүүр байдалында социализмге ажыктыг кылдыр болган улуг чаа-чаа өскерлиишкиннер болуп эрткилээн.

Ол бүгү өскерлиишкиннерниң утка-шынарын бүгү талазы-биле анализтеп көөрү, ниитилел хөгжүлдезиниң бо шагдагы үе-чадазының онзагай чүүлдерин ажыдып тодарадыры болгаш коммунистиг база ажылчын партияларның стратегиязының болгаш тактиказының чаа байдалдарга тааржып турар кол шугумнарын ажылдап кылыры эргежок чугула турган. Делегейниң бүгү коммунистиг шимчээшкини төлээлеттирген турар делегейниң шак ындыг калбак шуулганынга ол сорулгалар эң-не чедиишкинниг кылдыр шиитпирлеттинген туруп болур турган. Делегейниң ындыг шуулганы болза коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлээлекчилериниң ноябрьда боop эрткен шак ол Чөвүлел хуралы болган.

Ол Чөвүлел хуралга делегейниң бүгү-ле кол-кол районнарының коммунистиг болгаш ажылчын партиялары: социалистиг чурттарның коммунистиг партиялары, капиталистиг сайзыраңгай чурттарның коммунистиг партиялары, национал хамаарышпас чорукту чедип алган чурттарның коммунистиг партиялары болгаш национал тускай хамаарышпас чорук дээш демисежип турар чурттарның коммунистиг партиялары төлээледип киришкен. Ол чорук болза ниитизи-биле делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң мурнунда турар-даа, а ол ышкаш тус-тус районнарның коммунистиг болгаш ажылчын партияларының мурнунда турар-даа кол-кол принципиалдыг айтырыгларны бүгү тала-биле чугаалажып көөр арганы берген.

Ноябрь Чөвүлел хуралы бодунуң мурнунга турган бүгү сорулгаларны чедиишкинниг шиитпирлээн болгаш делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң иштинге марксизм-ленинизмниң эң улуг чаа тиилелгези болган деп, сагыш-сеткилдиң ханы ханыышкыны-биле чугаалап болур.

Чөвүлел хуралдың бүгү ажылы революсчу дидим чогаадыганың, бистиң үениң эң-не чугула айтырыгларын коллективтиг ёзу-биле ажылдап кылырының байдалынга боop эрткен. Медегледе бижиттинип кирген теоретиктиг чаа чүүлдер болгаш түңнелдер марксисчи-ленинчи теорияның хөгжүлдезинге улуг балым боop демдеглеттинип турар.

Делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң болгаш ооң удуртукчуларының идей-теоретиктиг четчип бышканының болгаш каналганының бедик деңнелин, марксизм-ленинизмге оларның чайгылыш чок шынчызын болгаш бистиң улуг өөредиивистен хажып чайгылар дээр кандыг-даа чүүлдерге эптеш чок чоруун Чөвүлел хурал көргүскен. Чөвүлел хуралдың мурнунга туруп келген айтырыгларны бүгү талалыг чогаадыкчы ёзу-биле чугаалажып көргениниң түңнелинде бүгү делегей хөгжүлдезиниң болгаш коммунистиг шимчээшкинниң бүгү-ле эң чугула айтырыгларының талазы-биле үзел-бодалдарның марксизм-ленинизмге үндезилеттинген чаңгыс аай чоруу чедип алдынган.

Чөвүлел хуралдың хүлээп алган документилери бүгү делегейге төөгүлүг ужур-дузалыг болгаш делегейниң бүгү коммунистиг шимчээшкининиң чаңгыс аай, ниити платформазы, оон моон соңгаар сырый каттыжарының база чаа-чаа чедиишкиннериниң идейлиг үндезини болур.

Коммунистерни боттарының идейлиг удуртукчулары, боттарының эң-не ынаныштыг сүмечилери кылдыр көрүп турар чүс-чүс миллион ажылчы чоннар болза коммунистиг болгаш ажылчын партияларның Чөвүлел хуралы бүгү улустарның сагыш-сеткилин хайныктырып турар айтырыгларга шын болгаш тода харыыларны бээр деп чүвеге бүзүреп, ынанып турган. Ынчаарга ажылчы чоннарның ынанып манааны бүрүн шынзыттынган.

Чөвүлел хуралдың документилери бо шагның эң-не онза чидиг болгаш амыдыралчы чугула айтырыгларынга харыыларны берген, ол айтырыгларны шиитпирлээринден кижи төрелгетенниң хуу-салымы болгаш ооң моон соңгаар хөгжүлдезиниң оруктары хамааржыр. Ол айтырыглар болза бо шагның үезин үнелеп көөрүнүң болгаш ооң ажыдып турар перспективаларының дугайы, дайынның болгаш тайбыңның дугайы, империализмниң белеткеп турар ядролуг дайынын болдурбайн баар аргаларның, күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ догуннаарының болгаш чепсегленишкинни чок кылып дүжүрериниң болдунуп болурунуң дугайы, социалистиг чурттарның коммунистиг партияларының болгаш улустарының кол сорулгаларының дугайы, капитализм чурттарының ажылчын ангызының болгаш бүгү ажылчы чоннарының кол сорулгаларының дугайы, национал-хосталгалыг шимчээшкинниң улам ыңай хөгжүүр оруктарының дугайы болур.

Делегейниң бүгү коммунистиг шимчээшкининиң хөй-хөй чылдарда хөделириниң кайгамчыктыг программазы Чөвүлел хуралдың документилеринде бижиттинген. Чөвүлел хуралдың документилери делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң чаа чадаже көдүрер болгаш национал-хосталгалыг шимчээшкинге, а ол ышкаш дайынны болдурбазы дээш, оран-делегей кырынга быжыг тайбыңны хандырары дээш улустарның демиселинге күчүлүг чаа идиглерни бээр.

Ол төөгүлүг Чөвүлел хуралдың соонда делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң оруктары улам-на тода, бистиң ниити демиселивистиң чепсектери улам-на ынаныштыг болгаш идегелдиг, бистиң хүрээлеңивис улам-на сырый каттышкан болгаш бистиң эчис сорулгавыс—коммунизм—улам-на чоок болу берген.

I.

1957 чылда Москва Чөвүлел хуралынга хүлээп алдынган Декларацияга болгаш тайбыңның Манифезинге шынчызын коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлээлекчилериниң Чөвүлел хуралы чаңгыс эп-сеткилдиг бадыткаан. Декларация болгаш тайбыңның Манифези делегейниң бүгү коммунистиг шимчээшкининге дайынчы тук болгаш ажыл-чорудулганың удуртулгазы боop артар. Делегей байдалының болгаш делегей хөгжүлдезиниң перспективаларының талазы-биле Декларацияда база тайбыңның Манифезинде кылдынган анализтиң шынныын сөөлгү үш чылдарның дургузунда болган төөгүлүг болуушкуннар бадыткап көргүскен. Декларация болгаш тайбыңның Манифези делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң идея болгаш организация талазы-биле сырый каттыжарынга, тайбың, национал хамаарышпас чорук, демократия болгаш социал дешпилге дээш бүгү демиселчилерниң сырый каттыжарынга шылгараңгай рольду ойнаан.

1960 чылдың ноябрь Чөвүлел хуралы ниитилел хөгжүлдезинде чаа чорудулгаларны болгаш болуушкуннарны эртем ёзугаар ханызы-биле үнелеп көрген, марксизм-ленинизмниң улам ыңай хөгжүлдези болур теоретиктиг болгаш политиктиг хөй-хөй чугула чүүлдерни идип үндүрүп келген болгаш ажылдап кылган.

Бистиң шаг-үевистиң характер-шинчизин эртем ёзугаар тодараткан чорук бирги черде туруп турар. Шаг-үениң характер-шинчизин шын үнелээр чорук чүгле теоретиктиг кайгамчык улуг ужур-дузалыы-биле кызыгаарланмас. Ол үнелээшкин болза ажылчын ангының революстуг партияларының херек кырында боттуг туруп турар чүүлдүң объективтиг байдалдарынга таарыжып турар, эртемге үндезилээн стратегиязын болгаш тактиказын ажылдап кылырынга үндезин суур болур. Төөгүлүг хөгжүлдениң чорудулгазы кедергей нарын, а ооң темпилери дендии дүргедээн бистиң бо үевисте революстуг демиселди шын углап шиглээрде делегей хөгжүлдезиниң кол-кол угланыышкыннарын болгаш перспективаларын тодарадып алыры онза чугула.

Коммунистиг шимчээшкинниң чүгле ниитизинге таарыжыр стратегтиг шугумну эвес, харын база партия бүрүзүнүң кайы-бир чурттуң онзагай байдалдарынга дүгжүп турар шын стратегиязын ажылдап кылыры шаг-үениң характер-шинчизиниң дугайында айтырыг-биле үзүлбес холбаалыг. В. И. Ленинниң айытканы болза, «чүгле ук шаг-үениң кол шынарларын билир чорук кайы-бир чурттуң улам тодаргай онза чүүлдерин барымдаалаарынга үндезин суур боop шыдаар» (В. И. Ленин. Чогаалдар, т. 21, арын 125).

СЭКП-ниң XX съездизиниң, 1957 чылдың Декларациязының марксисчи-ленинчи партияларга бүгү-ниитизи-биле хүлээп көрдүнген түңнелдерин Чөвүлел хурал бистиң шаг-үевистиң характер-шинчизин тодарадырының үндезини кылдыр алган. Чөвүлел хуралдың хүлээп алган Медеглелинде бистиң шаг-үевисти мынчаар делгереңгейи-биле тодарадып турар: «Капитализмден социализмче Октябрьның социалистиг Улуг революциязының эгелээни шилчилге кол утка-шынары боop турар бистиң үевис болза удурланышкак ийи ниитилел системаларының демиселиниң үези, социалистиг революцияларның болгаш национал-хосталгалыг революцияларның үези, империализмниң буурап дүжүүшкүнүнүң, колониалдыг системаның узуткаттырыышкынының үези, социализм оруунче улам-на чаа-чаа улустарның шилчип турарының, бүгү делегей хемчээлинге социализмниң болгаш коммунизмниң тиилээриниң үези боop турар».

Империализмниң бүдүжү өскерилбээн-даа болза, империализм мурнукузу хевээр-ле агрессчи боop артып турар-даа болза, делегей болуушкуннарының угланыышкынынга болгаш хөгжүлдезинге ол мурнукузу ышкаш шиитпирлиг рольду ойнаар харык чок болу берген. Хамыктың мурнунда делегейниң социалистиг системазының быжыкканының түңнелинде, а ол ышкаш империализмниң колониалдыг системазының буступ дүжүүшкүнүнүң идепкейлиг чорудулгазының түңнелинде делегейде күштерниң деңзигүүр байдалы үндезини-биле өскерли берген. Амгы үеде чер бөмбүрзээниң чонунуң 35 хире хуузу (миллиард ажыг кижи) социалистиг системаның чурттарынга онаажып турар. Чонуң 40 ажыг хуузу колониалдыг кулданыгдан хосталган ийикпе, азы боттарының хосталыры дээш демисежип турар чурттарга онаажып турар. Ынчаарга чер-делегейниң чонунуң чүгле дөрттүң барык бири империалистиг күрүнелерде боop турар.

Амгы үе-шагда кижи төрелгетен ниитилелиниң хөгжүлдезиниң кол утказын, кол угланыышкынын болгаш кол онзагай чүүлдерин империализм эвес, харын делегейниң социалистиг системазы, империализмге удур, ниитилелди социалистиг ёзу-биле эде тургузары дээш демисежип турар күштер тодарадып турар.

Амгы үе-шагның төвүнде делегейниң ажылчын ангызы болгаш ооң тургузуп алган кол чүүлү—социализмниң делегей системазы туруп турар. Олар болза тайбың, демократия, национал хосталга, социализм болгаш кижи төрелгетенниң дешпилгези дээш демиселдиң ынаныштыг магадылалы болур. Чогум-на ооң ужурунда Медегледе үе-шагны тодараткан соонда дораан-на делегейниң социалистиг системазының хөгжүлдезиниң айтырыгларын көрүп турар.

Бистиң үевисте **делегейниң социалистиг системазы кижи төрелгетен ниитилелиниң хөгжүлдезиниң шиитпирлиг факторy болу берип турар** деп кара чаңгыс шын түңнелди Чөвүлел хурал кылган. Ол чүүл теория болгаш политика талазы-биле эң улуг ужур-дузалыг. Ол чүүл болза империализмге удур, тайбың, национал хосталга болгаш социализм дээш демиселге чаа, кажан-даа турганындан артык таарымчалыг болдунар аргаларны ажылчын ангының, бүгү чурттарның улустарының мурнунга ажыдып берип турар.

Бистер болза В. И. Ленинниң улуг өттүр көрүүшкүнү херек кырында боттанган: пролетариат диктатуразы национал күш турганындан делегей хөгжүлдезинге улам-на улуг күчүлүг салдарны көргүзүп турар интернационалчы күш болу берген шак мындыг үеде чурттап турар-дыр бис.

Медегледе делегейниң социалистиг системазының төөгүлүг чедиишкиннериниң түңнелдерин үндүрген, ооң хөгжүлдезиниң чаа үе-чадазының делгереңгей тодарадылгазын берген болгаш ооң күчүзүн улам ыңай быжыдарының херээнге коммунистиг болгаш ажылчын партияларның сорулгаларын тодараткан. Чөвүлел хуралдың кылган теоретиктиг болгаш практиктиг улуг түңнелдериниң аразындан ам чүгле ССРЭ-ге эвес, харын база социалистиг өске-даа чурттарга капитализмниң катап тургустунарының социал-экономиктиг болдунар аргалары узуткаттынган, социалистиг чурттарның чаңгыс аай лагерьге сырый каттыжылгазы, ол лагерьниң быжыгып турар чаңгыс эви болгаш үзүктел чок өзүп турар күчүзү бүгү системаның хемчээлинге социализмниң бүрүн тиилелгезин хандырар деп чүүлче кичээнгей салза чогуур.

1957 чылдың Чөвүлел хуралының соонда эрткен үш чылдар делегейниң социалистиг системазының улуг чедиишкиннери-биле демдеглеттинген. Делегейниң социалистиг системазы капитализм-биле экономиктиг чарышка чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алган, бүгү делегейге ооң салдары өскен. 1957 чылдан 1959 чылга чедир социалистиг чурттарның продукциязының хемчээли 37,1 хуу өскен, а капитализм чурттарының — чүгле 7,4 хуузу өскен. Ол-ла үениң дургузунда ССРЭ-ниң үлетпүр бүдүрүлгези 23 хуу, а АКШ-тың — чүгле 4,6 хуу өскен.

Социалистиг чурттарның коммунистиг болгаш ажылчын партияларының интернационалчы хүлээлгези кылдыр Медегледе салдынган сорулга болза, үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агыйы бүдүрүлгезиниң сан хемчээлиниң талазы-биле делегейниң капиталистиг системазын кады күженишкиннер-биле болгаш эң кыска хуусаа иштинде ажар, а ооң соонда экономика талазы-биле эң сайзыраңгай капиталистиг чурттарны бүдүрүлгениң чонуң кижи санынга онаажыр деңнелиниң талазы-биле болгаш амыдырал деңнелиниң талазы-биле эртер төлээде, социалистиг системаның бүгү артык күштерин болгаш чурт бүрүзүнүң иштики курлавырларын долузу-биле ажыглаары боop турар.

Чурт бүрүзүнүң тус-тузунуң-даа мурнунда, бүгү системаның ниитизиниң-даа мурнунда ажыттынган улуг болдунар аргаларны бүгү хемчег-биле ажыглаарынче социалистиг чурттарның коммунистиг болгаш ажылчын партияларын Чөвүлел хурал угландырган.

Социализмниң делегей системазының чедиишкинниг хөгжүлдезиниң эрге-ажыктары болза план ёзугаар, пропорционалдыг хөгжүлдениң дүрүмүн социалистиг тургузуушкунга чайгылыш чокка ажыглаарын; массаларның чогаадыкчы инициативазын калбартырын; эки-турага, кайы-кайызынга ажыктыг чорукка болгаш эртем-техниктиг деңнелди бүгү хемчег-биле хөгжүдеринге үндезилээш, делегейниң социалистиг системазының хемчээлинге улус ажыл-агый планнарын аайлап таарыштырарының, бүдүрүлгени специализастаарының болгаш кооперастаарының аргазы-биле күш-ажылдың делегей хуваалдазының системазын доктаамал сайзыраңгайжыдарын; коллективтиг дуржулганы өөренирин; кады ажылдажылганы болгаш кайы-кайызынга акы-дуңма дузаламчыны быжыглаарын; аңаа үндезилээш экономиктиг хөгжүлдениң деңнелдеринде төөгү талазы-биле тургустунган ылгалдарны чоорту ажып эртерин болгаш социалистиг системаның бүгү улустарының коммунизмче колдуунда хары угда шилчииринге материалдыг баазаны тургузарын негеп турар деп, Чөвүлел хуралдың материалдарында чөптүү-биле айтып турар.

Социалистиг интернационализмниң принциптеринге, дең эргениң, кайы-кайызынга ажыктыг чоруктуң болгаш дузалажырының принциптеринге үндезилээш, социалистиг чурттарның чаңгыс эвин болгаш кады ажылдажылгазын моон соңгаар-даа бүгү хемчег-биле быжыглаарын социалистиг чурттарның марксисчи-ленинчи партиялары боттарының интернационалчы хүлээлгези кылдыр санап турар дээрзин Медегледе айтып турар. Социалистиг чурт бүрүзүнүң болгаш ниити социалистиг лагерьниң күштүг база тиилеттирбес болур чоруунуң кол үнер дөзү болза коммунистиг болгаш ажылчын партияларның, социалистиг чурттарның улустарының сырый каттыжыышкыны болгаш чаңгыс эви, марксисчи-ленинчи өөредигге оларның шынчы чоруу, коммунистиг болгаш ажылчын партияларның марксисчи-ленинчи интернационалдыг политиказы, интернационализмни патриотизм-биле дүүштүрериниң ёзузунга бүгү ажылчы чоннарны кижизидери, буржуаз национализмниң болгаш шовинизмниң артыышкыннарын ажып тиилээр дээш демисел болур.

Социализмниң болгаш коммунизмниң оруу-биле чедиишкинниг чоруп орар хостуг, бүрүн эргелиг улустарның дем каттыштырылгазын—күчүлүг социалистиг лагерьни Чөвүлел хурал улам-на улуу-биле быжыглаан.

II.

Улустарның сеткилин чүүден-даа артык хайындырып турар айтырыгже, дайынның болгаш тайбыңның айтырыынче бүгү делегейниң коммунистериниң, делегейниң ажылчын ангызының, дайынга бүгү-ле удурланыкчыларның кичээнгейин ооң угландырганы Чөвүлел хуралдың политика талазы-биле кайгамчык улуг ужур-дузалыы ында болуп турар.

Империализм хевээр артып турда агрессчи дайыннарның үнер үндезини база-ла бар болуп артар, делегей дайынының айыылы ам-даа чайлаваан деп Чөвүлел хуралдың Медеглелинде айыттынган. Империалистерниң талазындан дайын айыылынга хамаарыштыр улустарның серемчилелдиг болурун күштелдирериниң эргежок чугулазын Чөвүлел хурал онзалап демдеглээн. Агрессияның болгаш дайынның кол кужу америк империализм болуп турар.

Массалыг узуткаашкынның болгаш үрегдээшкинниң коргунчуг чепсектерин тургускан амгы үеде делегейниң чаа дайынын өөскүдеринге империалистерниң чүткүлү улустарга канчаар-даа аажок улуг айыылдыг. Массалыг узуткаашкынның болгаш үрегдээшкинниң чепсектерин чаа дайынга ажыглаары бүдүн-бүдүн чурттарны кажан-даа туруп көрбээн үрегдээшкиннерге таварыштырып, делегей бүдүрүлгезиниң болгаш делегей культуразының эң улуг төптерин бустуушкун озалы болдуруп болур. Ындыг дайын чүс-чүс миллион кижилерни, оларның-биле кады дайынга киришпээн чурттарны-даа өлүм-чидимге болгаш човууланга таварыштырар ийик.

Ажылчын ангының маңнайы коммунистер эжелекчи дайыннарга удур кезээде демисежип келген, чүге дээрге ажылчын ангының болгаш ажылчы чоннарның үлүүнге ол дайыннардан эң-не хөй качыгдаашкыннар таваржып турар. Делегей коммунизмниң дайынга удур ажыл-чорудулгаларында чаа чүүл болза ооң социалистиг системаның күчү-шыдалынга болгаш ажылчын ангының бүгү чурттарда эң калбак улус массаларның деткимчезинге даянмышаан, боттуг сорулга кылдыр — делегей дайынның, термоядролуг дайынның халаптыг айыылындан кижи төрелгетенни чайладыр сорулганы ам салганында болуп турар. Медеглелдиң сорук кириишкинниг дараазында одуруглары күш-ажылдың кижилерин, чаа амыдыралче болгаш быжыг тайбынче чүткүп турар бүгү-ле кижилерни сеткилдиң ханызындан деткиир апаар: «**Коммунистер болза чүгле мөлчүүшкүннү болгаш ядарал-түрегделди делегей хемчээлинге чок кылырын болгаш кижи ниитилелиниң амыдыралындан кандыг-даа дайынның үнүп болур аргазын кезээ шагда чок кылырын эвес, харын делегейниң чаа дайынының халавындан кижи төрелгетенни амгы үе-чадада безин адырып алырын боттарының төөгүлүг хүлээлгези кылдыр көрүп турар. Бо төөгүлүг улуг сорулганы боттандырарынга бүгү чурттарның коммунистиг партиялары боттарының бүгү күштерин болгаш энергиязын бээрлер**».

Чаа дайын чайлаш чок болур бе азы ону баш удур болдурбайн барып болур бе?

Чөвүлел хурал бо айтырыг талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң төөгүлүг түңнелдерин болгаш аңаа үндезилээн 1957 чылдың Декларациязын база катап бадыткаан. Дайын черле чайлаш чок болур деп чүве амгы үеде чок. Империализмниң бүдүжү өскерилбээн-даа болза, ооң агрессчи планнарын болдурбас күчүлүг күштер амгы үеде тургустунган. Империалистиг агрессорларның делегей дайынын өөскүдер оралдажыышкыннарын чайладып, ону баш удур болдурбайн барып болур шаг-үе келген. Ынчаарга делегейниң социалистиг лагериниң, делегейниң ажылчын ангызының, национал-хосталгалыг шимчээшкинниң болгаш тайбыңга ынакшылдыг бүгү күштерниң каттышкан күженишкини аңаа эргежок чугула.

Чөвүлел хуралдың бо түңнелдери канчаар-даа аажок улуг мобилизакчы ужур-дузалыг, дайын белеткелинге удур шиитпирлиг демисежиринче улустарны олар кыйгырып турар болгаш ол демисел дайынны чайладып, быжыг тайбыңны хандырар дээрзинге ханы идегелди сиңниктирип турар.

Империалистерниң сүлчээлежиишкиннери болуп турда ажылчын ангы болза кижи төрелгетенни дайынның айыылдыг халавындан камгалаар дээш бодунуң хүрээлениң болгаш демократтыг күштерниң хүрээлеңнерин улам сырый каттыштырар хүлээлгелиг деп чүвени Чөвүлел хурал айыткан. Ажылчын ангының, бүгү-ле чурттарның чонунуң эң-не калбак кезектериниң күштерин каттыштырарынга политика, шажын-чүдүлге болгаш өске-даа айтырыгларның талазы-биле кандыг-даа ылгалдары шаптыктап шыдавас ужурлуг дээрзинге марксисчи-ленинчи партияларның бүзүрелин Медеглелде илереткен.

Делегейниң чаа дайынының айыылынга удур демиселди атомнуг болгаш водородтуг бомбаларның дүжүп эгелээрин манавайн калбартыр херек, ынчангаш хүн келген тудум-на күженишкиннерни улам дыңзытпышаан, ол демиселди ам чорудар херек деп Медегледе эң күштүг-биле айыткан. Айтырыгны ынчаар тургускан чорук бүгү чурттарда тайбың дээш демиселчилерни ам-даа улам идепкейжидер, чаа дайынга удурланып турар бүгү күштерни хөделдиреринге дузалаар.

Бир эвес империалистиг мелегейлер дайынны өөскүдүп үндүрүптер чүве болза, улус капитализмни арыдыр ширбиптер болгаш хөөржүдүп каар деп Медегледе чугаалаан. Ынчалза-даа ажылчын ангының амыдыралчы эрге-ажыктары, коммунизмниң эрге-ажыктары болза капитализмни эң-не эвээш үрегдээшкиннер болгаш өлүм-чидим-биле хөөржүттүнген турарын чүткүлдүг-биле негеп турар. Ынчангаш делегей дайынының өртүн баш удур болдурбазын ажылчын ангы бодунуң хүлээлгези кылдыр көрүп турар.

Бүгү чурттарның коммунистери эжелекчи дайыннарның чайгылыш чок удурланыкчылары болгаш бүгү делегейге тайбың дээш туруштуг демиселчилер болган төлээде, улустар аразының харылзааларынга кара чаңгыс шын болгаш угаазылалдыг принцип дээрге **аңгы-аңгы социал тургузуглуг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ догуннаарының ленинчи принциви** болурун онзалап шыйып демдеглээри эргежок чугула деп санаан. Тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның политиказы бүгү-ле улустарның үндезин эрге-ажыктарынга таарыжып турар, ол болза социализмниң туруштарын быжыглаарынга, социалистиг чурттарның делегейге салдарының өзеринге дузалаар, капиталистиг чурттарда коммунистерниң ат-алдарын болгаш салдарын бедидер. Күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ догуннаары дээрге, ревизионистерниң болгаш өске-даа оппортунистерниң бадыткап турары ышкаш аңгы демиселинден ойталааны ол эвес, социалистиг болгаш буржуаз идеологияларны эптештирери ол эвес дээрзин Чөвүлел хурал ооң-биле кады айыткан. Аңгы-аңгы ниитилел тургузуглардыг күрүнелерниң кожа-хелбээ догуннаашкыны дээрге-ле социализм биле капитализмниң аразынга аңгы демиселиниң бир хевири-дир, ынчангаш социализм артык күштерлиг болганда демиселдиң чоруп турарының үезинде чайлаш чок тиилелгени ол чедип алыр.

Тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынны быжыглаарынга, дайыннарны болдурбазынга боттуг орук болза чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрери болур. Чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрериниң талазы-биле Совет Эвилелиниң сүмелээн программазын боттандырары кижи төрелгетенниң салым-чолунга төөгүлүг ужур-дузалыг болур дээрзин Медегледе айтып турар. Ол программаны боттандырарын чедип алыры — дайыннарны чорударының шуут аргаларын узуткаары ол болур. Чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрерин чүгле шиитпирлиг болгаш идепкейлиг демиселди чорудуп турган чедип ап болур дээрзинче коммунистерниң, тайбыңга ынакшылдыг бүгү кижилерниң кичээнгейин Чөвүлел хурал угландырган болгаш ол демиселди күштелдиреринче кыйгырып турар.

III.

Национал-хосталгалыг шимчээшкинниң улам ыңайгы оруктарының болгаш перспективаларының дугайында айтырыгны ажылдап кылгаш, Чөвүлел хурал делегейниң хосталгалыг шимчээшкининиң теориязынга болгаш практиказынга улуг салыышкынны киирген, ол шимчээшкинниң шылгараңгай тиилелгезин социализмниң делегей системазының тургустунганының сөөлүнде бодунуң төөгүлүг ужур-дузазының талазы-биле ийиги чергениң болуушкуну кылдыр Медегледе чөптүг-биле айтып турар.

Азияда, Африкада болгаш Латин Америкада шапкыны-биле калбарган национал-хосталгалыг шимчээшкин төөгүлүг тиилелгелерни чедип алган. Ам безин бүдүн чартык миллиард чыгам кижилер колониалдыг кулданыгдан адырылган. Империализмниң бүгү колониалдыг системазы сандарап дүжүп турар. Шаанда колония чораан чурттарның улустары ам тускай төөгүлүг чогаадыкчы чорукче көдүрлүп үнген болгаш боттарының хуу-салымын тодарадыр, боттарының политиктиг болгаш экономиктиг хөгжүлдезиниң өйү келген чугула сорулгаларын шиитпирлээр аргазы бар болуп турар.

Национал-хосталгалыг шимчээшкин социализм дээш ажылчын ангының демисели-биле тудуш харылзаалыг хөгжүп турар. Октябрьның социалистиг Улуг революциязы, делегей социализмниң күштери национал-хосталгалыг шимчээшкинниң тиилелгелеринге шиитпирлиг дөгүм болган. Совет Эвилели болгаш делегейниң социалистиг системазы ниитизи-биле улустарның национал хамаарышпас хөгжүлдезиниң чөлеңгиижи болуп турар дээрзин Азияда, Африкада, Латин Америкада болуушкуннарның бүгү чорудулгазы көргүзүп турар.

Ам, кажан социалистиг лагерьниң ролю бүгү делегейге улам өзүп турар, империалистиг чурттарда пролетариаттың аңгы талазы-биле демисели улам өзүп турар болгаш улустарның күчүлүг национал-хосталгалыг шимчээшкини калбарган үеде, колониализмни ооң бүгү хевирлери болгаш илерээшкиннери-биле кады туюлунга чедир узуткаарының үези келген. Бо чугула түңнелди кылгаш, моон-биле кады Чөвүлел хуралдың айытканы болза, колонияларның болгаш хамаарылгалыг чурттарның улустары социалистиг улуг дем кадылгазы-биле болгаш бүгү делегейниң революстуг күштери-биле эп-сеткил каттыштырылгазын быжыглавышаан, империализмге удур чогум-на шиитпирлиг демиселди чорудуп турган, күрүне талазы-биле хамаарышпас чорукту чедип база хамаарышпас экономиказын тургузуп ап болур.

Чөвүлел хурал социалистиг чурттарның болгаш делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң национал-хосталгалыг шимчээшкин-биле эп-сеткил каттыштырылгазын улам күштүү-биле илергейлээн. Колониалдыг дарлалдан адырлыр дээш, национал чаарты төрүттүнүүшкүн дээш демисежип турар улустарга ол шимчээшкинни кезээде деткип келген Совет Эвилелиниң улустары бүгү хемчегниң мораль болгаш материалдыг деткимчени көргүзерин боттарының интернационалчы хүлээлгези деп санап турарлар.

Колониализмден чоокта чаа хосталган чурттарның хөгжүлдезиниң айтырыгларынга Чөвүлел хурал улуг кичээнгейни көрүндүрген. Ол чурттарга национал чаарты төрүттүнүүшкүнүнүң өйү келген чугула сорулгалары чүгле империализмге болгаш феодализмниң артыышкыннарынга удур шиитпирлиг демиселдиң байдалдарында, нацияның бүгү патриоттуг күштериниң национал демократтыг чаңгыс аай фронт кылдыр каттыжарының аргазы-биле чедиишкинниг шиитпирлеттинип болур деп Чөвүлел хурал айыткан. Национал хамаарышпас чорукту чаалап алырының болгаш камгалаарының, демократтыг ханы чаартылгаларны боттандырарының болгаш социал дешпилгени хандырарының эң-не чугула күжү — ажылчын ангының болгаш тараачыннарның эвилели национал калбак фронтунуң үндезини болур ужурлуг.

(Уланчызы 2-ги арында).

Эш М. А. СУСЛОВТУҢ илеткели

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

Чөвүлел хуралдың түннелдери хамаарышпас хостуг хөгжүлдениң оруун колония чурттарның бүгү улустарынга чырыдып берип турар. Империалистиг колонизаторлардан арыглаан үндезинге чаа хевирниң күрүнезиниң — таарымчалыг байдалдар турда, дешпилгелиг күштерниң дайынчы идепкейлиг чоруу турда, колония чораан чурттарга хөгжүлдениң капиталистиг эвес оруунче шилчиишкин хевири боор болур национал демократияның хамаарышпас күрүнезиниң тургустунар аргалыының болгаш эргежок чугулазының дугайында чүүлдү онзалап айытса чогуур.

IV.

Чөвүлел хурал **капиталистиг сайзыраңгай чурттарда коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң айтырыгларынче** база онза улуг кичээнгейни көрүндүрген.

Ол чурттарга 160 миллион ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар онаажып турар, ол болза бүгү социалистиг эвес делегейде ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның санының 3/5-тен эвээш кезии болур. Капиталистиг сайзыраңгай чурттарда ажылчын ангы аажок улуг күш болуп турар.

Капиталистиг чурттарда ажылчын шимчээшкининиң орууңда аажок хөй улуг болгаш шыңгыы бергелер туруп турар. Ынчалзажок революцияның күштери, коммунизмниң күштери ол чурттарда база-ла көвүдеп болгаш быжыгып турар. Францияда массаларның антифашистиг улуг көдүрлүүшкүннери, АКШ-та, Японияда, Бельгияда, Латин Американың чурттарында, Индияда болгаш өске-даа чурттарда ажылчын ангының күчүлүг ажыл соксадыышкынныг тулчуушкуннары, дайынга удур Англияда шимчээшкинниң идепкейлиг көдүрлүүшкүнү, алактың сөөлүнде, чер-черниң бот эрге-чагыргаларынга сөөлгү соңгулдаларга итали коммунистерниң улуг тиилелгези ышкаш сөөлгү үениң ындыг фактылары ол дугайын херечилеп турар.

Капиталистиг сайзыраңгай чурттарның ажылчын ангызының улам ыңайгы демиселиниң чаа перспективаларын Чөвүлел хурал айыткан. Нийти кризистиң чаа чадазынче кирген капиталистиг системаны узуктаарынче төөгү чүү-даа чүвеге алзыртпайн, чайгылыш чокка бурунгаарлап бар чыдар деп Чөвүлел хурал демдеглээн. Ол чаа чада делегей дайыны-биле холбаштыр эвес, а ийи системаларның чарыжының болгаш демиселиниң, күштерниң деңзигүүрүнүң социализмге ажыктыг кылдыр улам улуу-биле өскерилгениниң, империализмниң бүгү чөрүлдээлериниң шыңгыы чидигленгениниң, тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның байдалдарында болгаш демократия, национал хосталга болгаш социализм дээш калбак улус массаларның демиселиниң көдүрүлгениниң байдалында тыптып келген чорук капиталистиг чурттарның революстуг күштериниң мурнунга чаа сорук кирикчи перспективаларны ажыдып турар.

Бистиң шимчээшкинивистиң чедиишкинниг болурунга, марксизм-ленинизмниң өөредип турарын ёзугаар алырга, кол согуушкунну шын тодарадып алыры бирги чергениң ужур-дузалыг болуп турар. Чепсегленишкинни эндере бүдүрериниң кол буруулуглары, реакцияның болгаш агрессияның чөлеңгиижи болур капиталистиг монополияларга удур, оларның эрге-ажыктарын камгалап турар күрүне-монополистиг капиталдың бүгү системазынга удур кол согуушкунну амгы үениң байдалдарында улам шиитпирлиг угландырза чогуур деп Медегледе онзалап демдеглеп турар.

Империалистиг олигархияның эрге-ажыктары чоннуң аажок хөй нуруузунуң эрге-ажыктары-биле эптешпес. Ол чорук монополистиг олигархияга удур туржуп турар бүгү күштерни сырый каттыштырарынга, монополияларга удур калбак фронтуну тургузарынга таарымчалыг аргаларны тургузуп турар. Ол сырый каттыжыышкынның чорудулгазында, тайбың дээш, демократтыг чаартылгалар, массаларның экономиктиг болгаш политиктиг негелделерин хандырары дээш, монополияларның тергиидээшкинин дүжүрер дээш демиселдиң чорудулгазында, коммунистер ажылчы чоннар-биле боттарының харылзааларын быжыглап, оларның политиктиг медерелиниң деңнелин бедидип, социалистиг революцияның эргежок чугулазын медереп билиринче массаларны чедире бээр.

Капиталистиг чурттарга социалистиг революцияның оруктарының дугайында айтырыг коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлээлекчилериниң Чөвүлел хуралының Медеглелинде элээн улуг черни ээлеп турар.

Социализмче шилчилгениң хевирлериниң дугайында айтырыг капиталистиг чурттарның акы-дунма партияларынга онза чугула айтырыг болуп турар. Капитализмден социализмче шилчилге улам чаа-чаа чурттарда белеткеттинип турар. Ол шилчилгени боттандырары — төөгүнүң өйү келген сорулгазы болур.

Янзы-бүрү чурттарның капитализмден социализмче шилчилгезиниң хевирлериниң дугайында айтырыгның талазы-биле 1957 чылдың Декларациязының айыткан чүүлдерин Медегледе база катап бадыткап турар. Социалистиг революцияны тайбың арга-биле боттандырары ажылчын ангының болгаш бүгү улустуң эрге-ажыктарынга, нийти национал эрге-ажыктарга дүгжүп турар дээрзин марксистер-ленинчилер барымдаалап турар. Ынчалзажок бир эвес тергиидекчи ангылар революцияга күчүлел-биле харылаар болгаш улустуң күзел-соруунга чагыртырын күзевес болза, пролетариат оларның удурланыышкынын сый шавар ужурлуг. Бир эвес буржуазия боо-чепсекти ажыглай бээр болза, пролетариат ангы демиселиниң эң-не чидиг хевирлериниң мурнунга доктаавас. Социалистиг революция болза, чурт бүрүзүнүң иштики хөгжүлдезиниң, ында социал чөрүлдээлерниң дендии чидигленгениниң түңнели болур. Тус-тус чурт бүрүзүнге социализмче шилчилгениң ол-бо аргазының — тайбың азы тайбың эвес аргазының боттуг аргазы тодаргай төөгүлүг байдалдардан хамаарыштыр тодараттынар. Бүгү-ле таварылгаларда социализмче шилчилгениң бүгү хевирлериниң үезинде шиитпирлиг негелде болза коммунистиг авангардка баштаткан ажылчын ангының политиктиг удуртулгазы болуп келген болгаш болуп артар-даа.

Марксисчи-ленинчи өөредигни удуртулга болдургаш, коммунистиг партиялар болза, **революцияны экспорттаарынга удур демиселди өскерилге чокка үргүлчүлевишаан, контрреволюцияны империалистиг ёзу-биле экспорттаарынга** удур шиитпирлиг демисежип турар болгаш сырый каттыжар, боттарының бүгү-ле иштики күштерин мобилизастаар болгаш идепкейлиг хөделир, ынчангаш делегейниң социалистиг системазының күжүнге даянып тургаш, революцияже көдүрлүп үнген кандыг-даа чурттуң улузунуң херектеринге империалистерниң холгаарлаашкынының болдурбас азы анаа шиитпирлиг ойтур шавыышкынны бээр деп бүгү чурттарның улустарын кыйгырарын боттарының интернационалчы хүлээлгези кылдыр санап турар дээр дугайында тезисти Медегледе чарлааның политиктиг улуг ужур-дузалыын демдеглээри база эргежок чугула. Ол түңнелди чарлаан чорук болза, бодунуң социал идеалдарын боттандырары дээш демиселге капиталистиг чурттарның ажылчын ангызының шиитпирлиин улгаттырып турар.

V.

Делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң улам ыңай хөгжүдер болгаш ооң чаңгыс эвин быжыглаар херекке Чөвүлел хурал онза кичээнгейни салган.

Коммунистиг партиялар болза партийжи амыдыралдың ленинчи норма-чижектерин хажык чокка сагыыр, партияның чаңгыс эвин карак огу дег камгалаар, партийжи демократияның болгаш удуртулганың коллективтиг чорууңуң принципин шыңгыы сагыыр, ажылчы чоннарның калбак массалары-биле боттарының харылзааларын быжыглаар дугайында могаг чок сагыш салыр, коммунистерниң чогаадыкчы бодалын болгаш инициативазын боогдап турар ийи-чаңгыс кижиге чүдүүр чорукту болдурбас, боттарының хүрээлеңинге шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди бүгү хемчег-биле калбартыр ужурлуг дээрзин Чөвүлел хурал хүлээп көрген.

Коммунистиг партияларның идеологтуг фронтуга демиселин Чөвүлел хурал улуг ужур-дузалыг кылдыр көрген. Коммунистиг партиялар буржуаз идеологияның, национализмниң болгаш шовинизмниң, антикоммунизмниң кандыг-даа хевирлеринге удур, марксисчи-ленинчи идеологияның тиилелгези дээш демиселди моон соңгаар-даа бүгү күш-биле үргүлчүлээр.

Чөвүлел хурал марксисчи-ленинчи партияларның ийи фронтуга — кол айыыл болур ревизионизмге болгаш барыын оппортунизмге удур, база догматизмге болгаш сектантыг чорукка удур демисежириниң чугулазын онзалап демдеглээн.

Догматизм биле ревизионизм даштыкы хевири-биле удурланышкак. Херек кырында олар бот-боттарын деткижип келген болгаш деткижип турар, ынчангаш чүгле чаңгыс партияга эвес, харын бүгү делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң хереэнге аар когаралды бир деңге чедирип болурлар. Мынчангаш ол ийи фронтуга демисел болза амыдыралдың бодунуң негелдези болур. Коммунистиг партияларның шын, чайгылыш чок революсчу политиказы ревизионизмге удур-даа, догматизмге болгаш сектантыг чорукка удур-даа демиселге тургустунар болгаш ажылдап кылдынар.

Империалистиг реакцияның организастап турар бүгү шаптыктары турза-даа, делегейниң коммунистиг шимчээшкини тиилелгелиг хөгжүп турар болгаш ам безин бистиң үевистиң эң-не салдарлыг политиктиг күжү апарган. Коммунистиг партиялар ам 87 чурттарда догуннап, боттарының хүрээлеңинде 36 миллион ажыг кижини каттыштырып турар.

Делегейниң бүгү акы-дунма партияларының аразында харылзаалары улам-на доктаамал, хөй янзы хевирлиг болгаш үре-түңнелдиг болуп бар чыдар. Ол харылзаалар моон соңгаар-даа быжыгар ужурлуг. Империалистиг реакция бодунуң бүгү күштерин коммунизмге удур демиселге каттыштырып турар байдалдарда делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң бүгү хемчег-биле сырый каттыштырары онза чугула. Чаңгыс эп болгаш сырый каттыжыышкын бистиң шимчээшкинивистиң күжүн каш катап көвүдедип турар. Мынчангаш марксисчи-ленинчи партияларның бот-боттарының аразында харылзааларының принциптерин болгаш ылангыя оларның аразында чаңгыс эвин база сырый каттыжыышкынын быжыглаарының принциптерин Чөвүлел хуралдың ажылдап кылганы теория болгаш практика талазы-биле эң чугула ужур-дузалыг.

Империализмге удур, тайбың, демократия болгаш социализм дээш демиселдиң нийти сорулгаларынга хамаарыштыр акы-дунма партияларның боттарының чөвүлел хуралдарынга кады ажылдап кылган үнелээшкиннерин болгаш түңнелдерин коммунистиг партия бүрүзүнүң чаңгыс эп-сеткилдиг сагыырын коммунистиг шимчээшкинниң эрге-ажыктары негеп турар дээрзин Чөвүлел хурал чарлаан. Марксизм-ленинизмниң, пролетаржы интернационализмниң принциптеринге үндезилээш делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң чаңгыс эвин шиитпирлиг камгалаары, ол чаңгыс эпти үрепки дег, кандыг-бир хөделиишкиннерни болдурбазы национал хамаарышпас чорук, демократия болгаш социализм дээш, социалистиг революцияның, социализм болгаш коммунизм тургузуушкунунуң сорулгаларын чедиишкинниг шиитпирлээри дээш демиселге тиилелгениң чайлаш чок негелдези болуп турар. Ол принциптерни үрээр чорук коммунизмниң күштерин кошкадырынга чедирер ийик. Чурт бүрүзүнге ажылчын ангының хереэниң чедиишкинниг болуру марксисчи-ленинчи бүгү партияларның интернационалчы эп-сеткил каттыштырылгазын негеп турар. Делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң чаңгыс эвин үргүлчү быжыглаар дугайында сагыш салыры — марксисчи-ленинчи партия бүрүзүнүң интернационалчы дээди хүлээлгези.

VI.

Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның Москвага болган ноябрь Чөвүлел хуралы делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң үндезин айтырыгларын ажыл-ишчи ёзу-биле чугаалажып көөрүнүң демдээ-биле эрткен. Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның бүгү төлээлекчилери Чөвүлел хуралдың хүлээп алган документилеринде — Медегледе болгаш делегейниң бүгү улустарынга Кыйгырыгда илереттинген принципиалдыг айтырыгларны ажылдап кылырынга боттарының салыышкынын кииргеннер.

Чөвүлел хуралдың кол түңнели чүдел дизе, ооң ажылдап кылган болгаш чаңгыс эп-сеткил-биле хүлээп алган Медеглели база делегейниң бүгү улустарынга Кыйгырыы делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң идея болгаш политика талазы-биле улуг тиилелгези болганында.

Делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң марксизм-ленинизмге үндезилээш чедип алдынган улам ыңайгы идейлиг болгаш политиктиг сырый каттыжыышкыны төөгүлүг ужур-дузалыг болур. Медеглел — ол дээрге бүгү марксисчи-ленинчи партияларга шынчы компас. Ол компас турда акы-дунма партиялар боттарының улуг идеалдары дээш демиселин улам улуг чедиишкин-биле чорудуп шыдаарлар. Амгы үениң делегей хөгжүлдезиниң айтырыгларының талазы-биле Чөвүлел хуралдың коллективтиг ажылдап кылган болгаш хүлээп алган үнелээшкиннерин база түңнелдерин СЭКП эрткен үеде-даа шыңгыы сагып келген болгаш келир үеде-даа сагыыр, марксизм-ленинизмниң принциптерин камгалаар болгаш ревизионизмге база догматизмге удур ийи фронтуга эптеш чок демиселди чорудар.

Чөвүлел хуралдың база бир өске эң чугула түңнели чүдел дизе, ленинчи организастыг принциптерни делегейниң коммунистиг шимчээшкининге ооң улам-на тода кылдыр быжыглааныңда. Коммунистиг партиялар делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң чаңгыс эвин камгалаар дугайында улуг сагыш салыышкынын кылганнар, акы-дунма партияларның боттарының аразында харылзааларының норма-чижектерин тургусканнар. Ол принциптер болгаш норма-чижектер ленинчи норма-чижектерге бүрүн дүгжүп турар, оларны СЭКП бодунуң интернационалдыг харылзааларынга чайгылыш чок удуртулга болдуруп турар. Бистиң партиявыс делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң күзел-соруунуң болгаш ажыл-чорудулгазының чаңгыс эвинге моон соңгаар-даа бүгү хемчег-биле идиг бээр.

Делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң чаңгыс эвиниң болгаш сырый каттыжыышкынының үндезининде түр, хүннүң байдалынга таарыштыр көрген бодалдар эвес, харын бистиң партияларывыстың болгаш улустарывыстың амыдыралчы, үндезин эрге-ажыктары, марксизм-ленинизмниң улуг принциптери туруп турар деп чүвени Чөвүлел хурал база катап бадыткаан.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы биле Кыдаттың Коммунистиг партиязының аразында акы-дунма найыралды Чөвүлел хурал улам-на быжыглаан. Делегейниң коммунистиг шимчээшкининде эң-не улуг, бистиң ийи партияларывыстың сырый каттыжыышкыны бистиң нийти хереэвистиң тиилелгези дээш демиселге онза чугула ужур-дузалыг болуп турар. Никита Сергеевич Хрущевтуң чугаалааны ышкаш, «ол улуг найыралды быжыглаарынга бистиң партиявыс бүгү-ле күжениишкиннерин кезээде үндүрүп келген болгаш үндүрер алаар. Улусчу Кыдат-биле, кыдат коммунистер-биле, бүгү чурттарның коммунистери-биле бир дөмей, тайбыңны хандырар болгаш коммунизмни тургузар деп чаңгыс сорулга, күш-ажылдың кижилериниң аас-кежии болгаш чаагай байдалы болур нийти эрге-ажыктар, марксизм-ленинизм болур нийти принципиалдыг быжыг чаңгыс үндезин бисте бар.

Эштер! Чөвүлел хуралдың ажылы доозулган үеден бээр бүдүн чартык ай эрти. Хөй-хөй чурттарга коммунистиг болгаш ажылчын партияларның Төп Комитеттериниң пленумнары болгулаан. Партия организацияларында партия активтери болгаш хуралдары эртип турар. Чөвүлел хуралдың документилерин парлалгада калбаа-биле болгаш тодаргай чырыдып турар. Акы-дунма партиялар Чөвүлел хуралдың чедиишкиннеринге изиг байыр чедирип, Медеглелди болгаш делегейниң бүгү улустарынга Кыйгырыгны бүрүн чөөлдүгзүнгениң болгаш деткээниң илередип, оларга үндезилээш практиктиг түңнелдерни кылып турарлар. Чөвүлел хуралдың хүлээп алган Медеглели тайбыңның, демократияның, национал хамаарышпас чоруктуң болгаш коммунизмниң хереэниң тиилелгези дээш демиселге коммунистиг болгаш ажылчын партияларның мурнунга кайгамчык улуг перспективаларны ажыдып берип турарын олар боттарының шиитпирлеринге онзалап демдеглеп турарлар.

Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлээлекчилериниң Чөвүлел хуралының түңнелдери бүгү делегейге, чоннуң бүгү-ле кезектериниң аразынга калбаа-биле үнелеттинген.

Чөвүлел хуралдың документилерин бүгү делегейниң коммунистери кайгамчык сорук кириишкин-биле уткааннар. Чөвүлел хуралдың түңнелдерин болгаш ооң документилерин бүгү чурттарның ажылчы чоннары, бүгү делегейниң дешпилгелиг кижилери изии-биле байырлап турар. Олар коммунистерни боттарының сагыш-бодалдарының болгаш идегелдериниң илередикчилери кылдыр көрүп, тайбың, социал дешпилге болгаш коммунизм бот-боттарындан чарылбас дээрзинге улам бүзүреп турарлар. Чөвүлел хуралдың төөгүлүг документилери коммунизмниң талазынче бүгү делегейде ак-сеткилдиг миллион-миллион чаа кижилерни улам-на хандыкшылар дээрзинге чигзиниг турбас.

Чөвүлел хурал болгаш ооң хүлээп алган документилери бүгү кижи төрелгетенниң кичээнгейиниң бодунче хаара тудкан. Ол болза коммунистиг шимчээшкинниң кайгамчык улуг политиктиг деңзизиниң болгаш амгы үедеги делегейге ооң шылгараңгай ролюнуң дугайын чугаалап турар.

Коммунистерниң Москва Кремлинге ужуражыышкыннарын бистиң дайзыннарывыс база кичээнгейлиг хайгаарап турганнар. Олар Чөвүлел хуралдың болуп турган хүннеринде бистиң хүрээлеңивиске чөрүлдээлер болгаш чарлыышкын болу бээр боор деп бүдүү идегеп турганнар. Ынчалза-даа дайзыннар база катап чүдек бужары-биле сотка олурганнар. Чөвүлел хурал болгаш ооң хүлээп алган документилери империализмге күштүг чаа согуушкун болур.

Буржуаз бөлүктер болгаш ооң парлалгазы Москва Чөвүлел хуралының түңнелдерин ангы-ангы кылдыр көрүп турарлар. Буржуазияның чүвени элээн чептиг көөр кезээ тайбыңны деткиириңге болгаш камгалаарынга ол документилер чугула ужур-дузалыг болуп турарын хүлээп көрүп турар. Чөвүлел хуралдың долу чедиишкини империалистерниң болгаш оларның чалчаларының эң-не реаксылыг кезээниң аразынга дембээрелди болгаш кылыктаныышкынны илергей-ле болдурган. Империалистерниң агрессчи бөлүктери чөвүлел хуралдың ужур-дузазын бичеледирин, хүлээп алган документилериниң ёзулуг утказын хажыдарын оралдажып турарлар.

Бистиң дайзыннарывыс канчаар-даа калчаарап турза, келир үе коммунизмниги болур деп чүве ам кажангызындан-даа артык тодаргай көстүп турар. Делегейниң хосталгалыг шимчээшкининиң мурнунга, амгы үеде ышкаш, шак ындыг сорук кирикчи перспективалар кажан-даа ажыттынмайн турган.

Социализмниң болгаш коммунизмниң хереэниң тиилеттирбезиниң кол негелдези болза, социалистиг лагерьниң чурттарының компартияларының быжыг чаңгыс эви болгаш сырый каттыжыышкыны, бүгү чурттарның коммунистиг партияларының чаңгыс эви болгаш сырый каттыжыышкыны, социалистиг чурттарның улустарының бузулбас эп-сеткил каттыштырылгазы, найыралы, бүгү делегейниң ажылчы чоннарының пролетаржы эп-сеткил каттыштырылгазы болур. Ол чаңгыс эпти, сырый каттыжыышкынны болгаш найыралды бистиң партиявыс моон соңгаар-даа могаг чок быжыглаар.

Медеглелди удуртулга болдургаш, тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның политиказын СЭКП моон соңгаар-даа улам чүткүлдүг чорудар, чепсегленишкинни дүжүрериниң совет программазын боттандырарын чедип алырын оралдажыр, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадырынче угланган шугумну чайгылыш чок чорудар, делегейниң бүгү чурттары болгаш улустары-биле харылзааларны бүгү хемчег-биле улам быжыглаар, капиталистиг чурттарның күрүнелериниң болгаш чазактарының баштыңнары-биле хууда харылзааларны калбартыр. Бистиң партиявыстың даштыкы политика талазы-биле ажыл-чорудулгазының бирги чергелиг сорулгазы делегей дайынын болдурбазы дээш, колониализмни бүрүн узуткаары дээш, чаа күрүнелерниң хамаарышпас чоруун быжыглаары, империализмге удур демиселге делегейниң бүгү күштерин мобилизастаары дээш демисел болуп артар.

Чөвүлел хуралга акы-дунма партияларның делегаттарының чугааларында болгаш Чөвүлел хуралдың документилеринде Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының ролюнга бедик үнелээшкинни берген.

Чөвүлел хуралдың киржикчилери бистиң партиявыстың дугайын улуг ынакшыл-биле чугаалап, бүгү делегейниң революстуг шимчээшкининге ооң дуржулгазының онза ужур-дузазын чугулалап демдеглеп турганнар. Чөвүлел хуралдың хүлээп алган Медеглелинде чугаалап турары болза: «Делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң эң-не дуржулгалыг болгаш каңнаттынган отряды болур Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң нийтизи-биле хүлээп көрдүнген авангарды боор келген болгаш моон соңгаар-даа боор артар дээрзин коммунистиг болгаш ажылчын партиялар чаңгыс эп-сеткилдиг медеглеп тур». **(Адыш часкаашкыны).**

СЭКП-ниң адрезинге акы-дунма делегацияларның хөй санныг чылыг сөстери-биле холбаштыр Чөвүлел хуралга Н. С. Хрущевтуң чугаалааны болза: «Бо Чөвүлел хуралга чүве чугаалаан болгаш бистиң партиявыска — улуг Ленинниң партиязынга идегелин илереткен бүгү коммунистиг болгаш ажылчын партияларга бистиң партиявыстың Төп Комитеди акы-дунма, изиг өөрүп четтиришкинни илередип тур. Ол идегел дээш шын сеткил-биле өөрүп четтиргенивисти илередип база СЭКП бодунуң бүгү күштерин, дуржулгазын, революстуг энергиязын коммунизмниң хереэнге, бистиң нийти улуг демиселивистиң хереэнге бээр дээрзинге бүзүрелди болгаш идегелди шынзыктырарывысты медеглеп тур бис». **(Адыш часкаашкыны).**

Чөвүлел хуралдың хүлээп алганы төөгүлүг документилер бүгү совет коммунистерни, бүгү совет улусту бүгү кижи төрелгетенниң чырыткылыг келир үезинче орукту ажыдып турар бистиң чуртувуска коммунизмни тургузары дээш улам-на идепкейлиг демиселче, бистиң Төрээн чуртувустуң болгаш бүгү социалистиг лагерьниң күчүзүн улам ыңай быжыглаары дээш, бүгү делегейге тайбың дээш демиселче сорук кирип турар.

Коммунистиг партия болгаш совет улус чаа, төөгүлүг улуг болуушкунче — партияның ээлчеглиг XXII съездизинге уткуштур бодунуң ленинчи Төп Комитедин долгандыр, марксизм-ленинизмниң тиилелгелиг тугун долгандыр кажангызындан-даа артык сырый каттышкан бар чыдар. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

СЭКП ТК-ның Пленумунуң киржикчилери чугаалап турлар

Т. АХУНОВА — Ташкент областың Чиназ районунда Киров аттыг колхозтуң трактор-хову бригадазының бригадири, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры.

Хөвең ажаап алыр машинаның механик-чолаачызы мергежилди өөренип алыр деп турарым бистиң колхозувуска билдине бергенде, хөй-хөй кижилер аңаа шынзыкпааннар болгаш сээң ооң херээжен кижиниң ажылы эвес-тир деп меңээ чугаалап турганнар. Ынчалза-даа мен бодумнуун чедип ап шыдаан мен.

1959 чылда СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунга олуруштурары-биле мени чалаан. 1960 чылда машина-биле 250 тонна чиг-хөвеңни чыып алыр деп ынчаарда Кремльдиң бедик индириинден сөзүм берген мен. Оон бээр ам чыл эрти. Берген сөзүмнү канчаар күүсеткенимниң отчёдун чонга бээр дээш Москваже, Пленумга база чедип келдим. Эрткен сезонда мен 322 тонна «ак алдынны» ажаап алган мен. Чеди чылдың үшкү чылында 350 тонна чедирер деп бодап тур мен.

Узбекистанның, Таджикистанның, Туркменияның болгаш өске-даа республикаларның муң-муң херээженнери болгаш кыстары мээң эгелээним ажылды кылып, хөвең ажаап алыр машиналарның тудазында олуруп алган ажылдап үргүлчүлеп турарын дыңнааш, өөрүп тур мен. «Херээжен кижиниң ажылы эвес-тир» деп турган чугааның шын эвезин көрүп тур силер. Мен бодум дээш база таныыр болгаш танышпазын херээжен эш-өөрүм дээш аас-кежиктиг мен, коммунистиг нийтилелди тургузуп турар бүгү совет улустуң нийти хереэнге бистер бодувустуң бичии-даа бол күш-ажылывыс-биле киржип турарывыс-биле аас-кежиктиг бис.

(СЭТА-ның) фотохрониказы.

ЧЕР-ЧЕР СОВЕТТЕРИНИҢ СОҢГУЛДАЛАРЫНГА

Соңгулдаларга бистиң чуртувус белеткенип турар

Ажылчы чоннар депутаттарының край, область, округ, район, хоорай, кодээ болгаш суур Советтериниң соңгулдаларынга белеткел чурттуң хоорайларында болгаш кодээ черлеринде калбарып турар. СЭКП-ниң ээлчеглиг XXII съездизин чыылдырар дугайында СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң доктаалынга холбаштыр политиктиг болгаш күш-ажылчы аажок улуг көдүрлүүшкүннүң байдалында ол белеткел чоруп турар.

Москваның болгаш аъргa-ыяш парк камгалал куржаазының чурттакчылары ажылчы чоннар депутаттарының бир хоорай, 22 район, алды хоорай (район чагыргазында хоорайлар), 79 кодээ болгаш суур Советтеринге депутаттарны соңгуур.

Москва хоорай Соведиңге соңгулдаларның талазы-биле 1066 соңгулда округтары улуг Москваның девискээринде тургустунган, ооң иштинде Дзержинский районда 75, Тимирязев районда—74, Краснопресненск районда—71 соңгулда округтары бар. Москва Совединиң күүскому районнарның соңгулда комиссияларының составын бадылаан. Соңгулда участоктарында участоктарның соңгулда комиссияларын, округтарда — округтарның соңгулда комиссияларын тургузуп турар.

Область, хоорай, район, кодээ болгаш суур Советтеринге соңгулдалар талазы-биле 12229 соңгулда округтары Пенза областа тургустунган. Ында бүдүрүлгелерниң цехтеринге, совхозтарга болгаш колхозтарга, албан, өөредилге черлеринге болгулап эрткилээн хөй санныг хуралдарга область соңгулда комиссиязының кежигүннеринге Кузнецкиниң идик фабриказының быжыкчызы комсомолчу Л. Т. Курепинаны, Пенза районнуң Киров аттыг колхозунуң хаван ажаакчызы партия кежигүнү эвес П. Н. Алюкаеваны, «Кевдинский» совхозтуң мурнакчы комбайнери И. Е. Катковту болгаш өскелерни-даа сүмелээн.

Обласка амгы соңгулда кампаниязының үезинде бүгү соңгулда комиссияларынга 90 муң ажыг кижи ажылдаар.

Чер-чер Советтеринге болган эрткен соңгулдаларның үезинден бээр таджик найысылалдың чөөн талакы кыдыында хөй-хөй чаа чүүлдер тургустунган. Чаа улетпүр бүдүрүлгелери өскен болгаш улуг чуртталга району тургустунган. Ооң девискээринде Сталинабад хоорай Соведиңге соңгулдалар талазы-биле суур-тудуг соңгулда округу тургустунган. Хоорай Соведиңге соңгулдалар талазы-биле 350 ажыг соңгулда округтары хоорайда ажылдап турар. Таджикистанга соңгулдалар март 5-те болур. Ам ында область, хоорай, район, кишлак болгаш суур Советтеринге соңгулдалар талазы-биле соңгулда округтарын тургузарын дооскан. Чер болганда чаа-чаа соңгулда округтары тургустунгулаан, ол чорук Таджик республиканың шапкын хөгжүлдезин — ооң экономиказының өзүлдезин болгаш чонунуң соксаал чок өзүлдезин илергейлеп турар. Ленинабад область Совединиң күүскому область Соведиңге соңгулдалар талазы-биле 109 соңгулда округтарын тургускан. Дальверзин болгаш Голодная ховуларның кур черлеринде, Канибадам хоорайның завод районунда, Ходжентиде чаа насос станцияның девискээринде хөй-хөй соңгулда округтары бир-ле дугаарында тургустунгулаан.

Мырынай-ла чоокта чаа Таджикистанда Нурек хоорай тыптып келген, чуртта база бир эң улуг гидроэлектростанцияның тудугжулары ол хоорайда чурттап турар. Ол аныяк хоорайның чурттакчылары март 5-те хоорай Совединиң бир-ле дугаарында соңгуурлар. Ында 50 соңгулда округтары тургустунган. Ол хире санныг соңгулда округтарын ГЭС-тиң тудуун чорудуп турар Калининабад хоорайда тургускан.

Казах ССР-ниң Дээди Совединиң Президиуму ажылчы чоннар депутаттарының Кур чер край Соведиңге соңгулдалар талазы-биле Крайның соңгулда комиссиязының составын бадылаан. Комиссияның составында крайның дээре кижилери кирген. Ында 248 соңгулда округтары тургустунган.

Казахтың күрном үндүрер чери «Казах ССР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының край, область, район, хоорай, суур, кодээ болгаш аул Советтеринге соңгулдалар дугайында Дүрүмнү» парлап үндүрген. Казах ССР-ниң Конституциязын база парлап үндүрер.

Молдавияның ажылчы чоннары чер-чер Советтериниң 27 муң депутаттарын соңгуур. Республикада соңгулда округтарын тургузары доозулган. 682 хоорай, район, кодээ болгаш суур комиссиялары тургустунган.

Республиканың хоорайларында болгаш кодээ черлеринде 53 муң агитаторлар чоннуң ортузунга беседаларны чорудуп, соңгукчуларның данзызын кылыр талазы-биле Советтерниң күүскомнарынга дузалажып турар. Молдав болгаш орус дылдарга Молдав ССР-ниң Конституциязын, чер-чер Советтеринге соңгулдалар дугайында Дүрүмнү, а ол ышкаш соңгулда кампаниязынга тураскааткан плакаттарны массалыг тиражтыг кылдыр үндүрген.

Татар АССР-де, Брянск, Караганда болгаш өске-даа областарда соңгулдаларга белеткел база чогумчалыг чоруп турар.

Масса-политиктиг ажыл чер болганда калбарган. Агитпунктуларда, бүдүрүлгелерде, колхозтарда, совхозтарда болгаш албан черлеринде агитаторлар Совет конституцияның, коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлээлекчилериниң Москвага болган Чөвүлел хуралының дугайын, СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң материалдарының болгаш эш Н. С. Хрущевтуң Пленумга чугаазының дугайын соңгукчуларга тайылбырлап берип, чеди чыл планның хуусаа бетинде күүседир дээш демиселге чаа-чаа чедиишкиннер-биле соңгулдаларның хүнүн болгаш СЭКП-ниң XXII съездизин уткуурунче ажылчы чоннарны кыйгырып турар.

(СЭТА).

Январь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар

★ ★ ★

ЧАА ХҮЛЭЭЛГЕЛЕР

СЭКП ТК-нын Пленумунун материалдарын танышкан хурал Барыын-Хемчик районнун «Большевик» колхозунун клувунга эрткен. Аңаа олурушкан колхозчулар чаа-чаа хүлээлгелерни алганнар.

— Трактор болгаш кедээ ажыл-агыйның өске-даа машиналарының септелгезин, үрезин арыглаашкынын март 1-ге чедир дооскаш, ховуларже семишчидилгелер сөөртүлгезиниң ланын күүседип, часкы хову ажылын 6—7 ажыл хүннеринде бедик агротехниктиг деңнелге эрттирип, бир гектар тараа культураларындан 16 центнер дүжүттү, а 125 га кукурузанын га бүрүзүнден-не—300 центнерден эвээш эвес ногаан массаны алырын комплексилиг хову бригада[illegible]нын кежигүннери хүлээнгеннер— [illegible] бригадир эш Ендан-Самбуу чугаалаан.

— Пленумнуң ажылын сагыш-сеткилимниң ханзындан деткип, бодумга быжыглаан 10 инектерниң бирээзинден-не 1800 литр сүттү саап алыр мен—деп мурнакчы саанчы эш Матпадак хүлээнген.

Колхозта комсомол организациязының секретары, тудуг десятниги Х. Стаайның сөс алгаш чугаалааны:

— 1961—1962 өөредилге чылында школага одаар 2500 кубометр ыяшты, 1900 кубометр тудуг материалдарын чер-чер Советтеринге соңгулдаларның хүнү—март 5-тиң бетинде комсомолчу-аныяктарның күжү-биле белеткеп алырын аныяктар хүлээнген—деп ол чугаалаан. Олар ам 500 кубометр тудуг ыяжын кезип, ооң 350 кубометрин машина оруунче үндүрүп, 50 кубометрни колхоз суурунда сөөртүп алган.

[illegible]утжулар бо чылын колхозчуларны өглерден бажыңнарже кииририн бүрүн доозарын, чурттталганың [illegible]0 бажыңнарын, школаның болгаш колхозтуң столоваяларын, 4 өрээл эмнелге бажыңын тудуп, ону СЭКП-ниң ХХII съездизинге чедир ажыглалга кииририн хүлээнгеннер.

О. ӨКТЕК-ООЛ.

Малчыннарже

Каа-Хем районнуң «Совет Тыва» колхозунуң ажыл-ишчилери СЭКП-ниң ХХII съездизин чыылдырар дугайында январь Пленумунуң доктаалын улуг өөрүшкү-биле уткуп, съездиге күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр дээш хүлээлгелерни ап, хайнышкынныг ажылдап эгелээннер.

Колхозтуң төп сүт-бараан фермазының коллективи (эргелекчизи эш Койгун) фермада бүгү саар инектерниң бирээзинден-не ортумаа-биле 1300 литр сүттү саап алырын болгаш съездиниң ажыттынар хүнүнге чедир коммунистиг күш-ажылдың фермазы деп бедик атты чедип алыр деп хүлээнгеннер. Саанчылар Долгар, Саарбай олар инек бүрүзүнден-не 1400 — 1500 литр сүттү саарын хүлээнгеннер.

Колхозта ирт кадарчызы Дамбаа 800 ирттериниң ирт бүрүзүнден-не 4 кг дүктү алырын хүлээнген.

Малчыннарга Пленумнуң материалдарын болгаш Н. С. Хрущевтуң чугаазын таныштырары-биле партия организациязының 20 ажыг агитаторлары аъттанышканнар.

Танындылга улам калбарган

СЭКП-ниң ХХII съездизин чыылдырар дугайында СЭКП ТК-ның Пленумунуң шиитпирин Чаа-Хөл районнуң ажылчы чоннары улуг өөрүшкү-биле хүлээп ап, съездиниң ажыттынар хүнүн ажыл-агыйның чедиишкиннери-биле демдеглээрин хүлээнип турарлар.

«Бүрүңгаар» колхозтуң сүт-бараан фермазы (эргелекчизи М. Шаравии) съездиниң ажыттынар хүнүнге чедир ниитизи-биле 250 тонна сүттү саарын болгаш ооң 190 тоннаазын күрүнеге дужаарын, база фермада саар инек бүрүзүнден-не ортумаа-биле 1500 литр сүттү саап алырын хүлээнген. Саанчылар О. Анай, Х. Уйнукпан олар боттарынга быжыглаан инек бүрүзүнден-не 1600-1600 литр сүттү саап алырын болгаш 13-13 бызааларны доруктурарын хүлээнгеннер.

Ол колхозтуң хойжузу М. Байыр-оол 100 хойга онааштыр 130 хураганнарны болгаш хойдан-на 2,5 кг дүктү кыргып алырын хүлээнген. Ам ооң коданында 130 хой оолдаан болгаш чаш төлү менди камгалап алдынган. Хойжулар Ойбаа, Норбу олар бедиткен хүлээлгелерни база алганнар.

Съездиниң ажыттынар хүнүнге чедир 18 чурттталга бажыңнарын ажыглалга кииририн, 3 бажыңны чедир тударын, крышазы, кладовказы чок 18 бажыңнарны чедир кылырын, ол орулганы күүседири-биле 3500 кубометр тудуг ыяжын чер-чер Советтеринге соңгулдаларның хүнү — март 5-ке чедир белеткеп алырын эш Шактар бригадирлээн тудуг бригадазының кежигүннери хүлээнген.

Ленин аттыг колхозтуң мурнакчы хойжузу Ш. Шактар-оол эрткен чылын 100 хойга онааштыр 132 хураганнарны, хой бүрүзүнден-не 2,5 кг дүктү кыргып алганын демдеглеп, бо чылын 100 хойга онааштыр 140 хураганнарны, хойдан-на 2,6 кг дүктү кыргып алырын хүлээнген. Ол колхозтуң эш Очур-оол удурткан тудугжулары февраль 1-ге чедир 1000 кубометр одаар ыяшты белеткээрин хүлээнгеш, январь 18-ке чедир 500 кубометрни белеткээннер.

«Найырал» колхозтуң Кара-Тал бригадазының колхозчулары эге школаның келир өөредилге чылында одаар ыяжын февраль 10-га чедир белеткээрин, ол ышкаш ында ферманың саар инек бүрүзүнден-не ортумаа-биле 1400 литр сүттү саап алырын хүлээнген.

Районнуң ажыл-ишчилери боттарының курлавырларын болгаш аргаларын санап көргеш, 1961 чылда 2200 тонна тарааны, 670 тонна эътти, 450 тонна сүттү, 79 тонна дүктү күрүнеге садарын хүлээнип, сорук кириишкинниг ажылдап турарлар. СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң материалдарын чоңга таныштырар, өөредир ажылдар районда улам-на калбарып турар.

Р. ХУНАЙ-ООЛ.

Коммунистер деткээн

Таңдының коммунистериниң чоокта чаа болуп эрткен актив хуралынга коммунистиг болгаш ажылчын партияларның Москва Чөвүлел хуралының түңнелдериниң дугайында илеткелди облкүүскомнуң даргазының оралакчызы эш Козленко кылган. Илеткелдиң талазы-биле санал берген коммунистер Чөвүлел хуралдың төөгүлүг документилерин бир үн-биле чүүлдүгзүнүп турганнар.

— Бистиң коллектив руда казар талазы-биле чыл планын эрткен чылын күүседип шыдаан. Тудуг талазы-биле алдынган социалистиг хүлээлге ажыр күүсеттинген. 3 муңнуң орнунга 3031 дөрбелчин метр чурттталга шөлү туттунган. Эштер Фомин, Зайченко, Глухов, Шожут, Шырап ышкаш мурнакчылар бисте хөй. Чеди чылдың үшкү чылының бүдүрүлге онаалгаларын хуусаа бетинде күүседирин коллектив шиитпирлеп алган — деп «Тыва кобальт» комбинатта парторганизация секретары эш Кленов чугаалаан.

ВЛКСМ Таңды райкомунуң секретары эш Никитин аныяктарның социалистиг хүлээлгелеринге доктааган. — Делегейниң коммунистериниң төөгүлүг документилерин деткивишаан, бистиң комсомолчуларывыс болгаш аныяктарывыс 1961 чылда 15 чурттталга бажыңнары тудар, 176 тонна сүт, 35 тонна дүк бүдүрер, 5600 хураган, 880 бызаа өстүрер, 102 тонна демир кескиндизи чыыр, база 4650 дөс ыяш олуртур хүлээлгелерни алган болгаш оларны ам боттандырып эгелей бергеннер — деп, ол медеглээн.

Амга чедир төрээн 370 ажыг хойнуң чаш төлүн бүрүн ажаап алган «Тиилелге» совхозтуң хойжузу эш Дажы-Серенниң, ниити хоюн менди кыштадып турар «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң хойжулары эштер Фомин, Сафонов база ында хаван ажаакчылары Яковлева, Есикова оларның аттары хуралга база демдеглеттингилээн.

Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлээлекчилериниң Чөвүлел хуралының Медеглелин болгаш делегейниң улустарынга Кыйгырыгын бүрүнү-биле деткээн доктаалды хурал хүлээп алган.

СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, ниитиниң малының кыштаглаашкынын организастыг чорудуп, часкы тарылгага бүгү белеткел ажылдарын үлегерлиг доозуп, чеди чылдың үшкү чылының планныг онаалгаларын чедиишкиннииг шиитпирлеп турган, партияның ам болур ХХII съездизинге күш-ажылчы бедик көргүзүглерлиг ужуражырынче ажылчы чоннарны улам-на сырый организастаар хемчеглер ол доктаалда база айыттынган.

Г. МАШКОВСКИЙ.

Украин ССР. Ижер болгаш техниктиг суг-биле индустриалдыг Харьковту хандырарын боттандырар дээш Соңгу-Донец хемде 4 километр узун дурттуг суг моондаан кылып турар. Ол Соңгу-Донец хемни боолтар болгаш Печенежтиң суг шыгжамырын тургузар. Ол шыгжамырга чүс-чүс миллион кубометр суг кирер.

Ында 450 муң кубометр довурак кастынган, 25 муң кубометр демир бетонну салган. Ам суг таарыштырар плотинаның эптээшкинин кылып турар. Тудугжулар ажылды айыттынган хуусаазындан дыка эрте доозарын хүлээнгеннер.

ЧУРУКТА: Суг таарыштыр аксыр плотинаның ханазын эптеп тур.

Фото П. МОРОЗОВТУУ.
СЭТА-ның фотохроникаказы.

Коммунистерниң өг-бүлези

Коммунистер Сержиң Ондарның болгаш Ирикей Ондарның өг-бүлези — колхозчу күш-ажылчы аас-кежиктиг чаа амыдыралдың тодаргай үлегер-чижээ. Ол өг-бүлениң ээлери чүгле артель бүдүрүлгезинге эң мурнакчы ажылдап, мал ажылының продукциязын өрбын бүдүрүп турар эвес, харын хөй-ниитиниң амыдыралынга идепкейлиг киржип, хуузунда амыдырал-чурттталгазынга үлегер-чижээн колхозчу массаларга көргүзүп турарлар.

Сүт-Хөл районда Киров аттыг колхозтуң кежигүннери эштер Ирикей болгаш Сержиң олар артельдиң өшкүзүн ам чеди чылдың дургузунда малдап келгеннер. Ангор уксааның хуназын чурттуң өшкүлери-биле эдериштирип турганш, хоочун малчын коммунистер бо аразында төрээн колхозунга 700 хайнак өшкүлерни өстүрүп, мал уксаазын экижидерин чедип алганнар. Төөгүлүг чеди чылдың ийиги чылында хайнак өшкүлерниң дүгүнден колхозунга олар 18.600 рубльдиң орулгазын кииргеннер.

Кедээ ажыл-агыйны улам ынай көдүрериниң үндезин айтырыгларын чугаалашкаш, төөгүлүг шиитпирлерни хүлээп алган СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң доктаалын амыдыралга боттандырар дээш мурнакчы малчыннар О. Ирикей, О. Сержиң олар амгы үеде улам соруктуг кириишкинниг ажылдап, 305 баш өшкүлерни менди, хүр кыш ажырарын хүлээнгеннер. СЭКП обкомунуң кежигүнү эш Сержиң, ажылчы чоннар депутаттарының Сүт-Хөл район Совединиң депутаты — өг-бүлениң эр ээзи эш Ирикей олар боттарының хөй-нити хүлээлгезин база ак-сеткилдиг күүседип, колхозтуң өске кыштагларда малчыннарынга барып, байлак дуржулгазын оларга күзелдии-биле дамчыдып берип турар.

М. ДОСУН-ООЛ.

Четпестерни чайладыр

★ ★ ★

Малчыннарның негелдезин хандырар

Малды менди болгаш хүр кыштагладыры малчыннарның улуг күжениишкининиң болгаш партия, совет база кедээ ажыл-агый органнарының политиктиг, организакчы ажылын бүгү черлерге бедик деңнелге тургузарын негеп турары билдингир.

Ынчаарга Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң Ээрбек салбырында байдал үстүнде негелделерге дүүшпес болгаш районнуң, колхозтуң удуртукчулары малчыннарның негелде-херегледерин тооп көрбейн турар. Ээрбек — «Кызыл тараачын» колхозтуң база бир улуг ажыл-агый чери. Ында шээр малдың 25 коданы, бир сүт-бараан фермазы бар болгаш чүгле хой ажылында безин күш-ажыл кылып шыдаар 87 колхозчулар ажылдап турар. Хойжулар кыштагларынче көшкүлээнден бээр ам 3 ай ашкан. Бо аразында колхозта партком секретары эш Попов-даа, Ээрбек салбырында партия эге организациязының секретары эш Лебедев-даа малчыннарга барып көрбээн. Олар малчыннарның амыдырал-чурттталгазын, негелде-херегледерин билбестер. Ээрбек салбырда ниитизи-биле, ылаңгыя ырак одаларда малчыннар ортузунда партияның агитас-массалыг ажылы кончуг багай тургустунган. Ында быжыглаттынган агитаторларның бар-чогу безин билдинмес, лекциялар, беседалар, номчулгалар болбайн турар. Кыштаглаашкын эгезинден бээр СЭКП Бии-Хем райкомунуң ажылдакчызы эш Шынгыы биле район эмнелгезинде эмчи эш Калдар-оол олар бир удаа малчыннарны кезип, беседалар кылып, малчыннарның кадыын хайгаарап чораан. Ооң соонда январь 12-де СЭКП райкомунда эш Усманов салбырның төвүнге бир лекция номчуп берген. Партияның агитас-массалыг ажылының барымдаалары кылдыр санап болур чүүлдер бо-ла-дыр.

Малчыннарның парлалга чагыглары эрткен чылын бир ай болгаш сут келир турган. Ам бо чылын чагылга талазы-биле ажыл кылдынмаан, чагылгазының бар-чогун малчыннар билбес болгаш амга чедир чаңгыс-даа солун албаан. Ыраккы одаларда малчыннарның аъш-чем болгаш херэглел барааннары-биле хандырылгазы кончуг багай. Эрткен чылдың ноябрь айдан бээр колхозчулар ажыл төлевири албаан, дээрбениң үрелинчелинден далган болганчок-ла үзүктелип турар. Көжер садыг келбезинден бичии-ле чүве дээш ырак-узак садыглар чоруур чорук үргүлчү таваржыр. Ооң ынай районнуң культура килдизиниң ажылдакчылары салбырга кээп көрбээн, ында малчыннарга концерт көргүзерин, суурга уран чүүл бөлгүмү тургузарын бодавайн-даа турарлар, ооң туржук Ээрбек суурда кино үндүрүлгези безин кончуг багай, чаа кино-чуруктар барбас.

Малчыннарга эмчи дузаламчызы көргүзериниң талазы-биле деңдии багай. Ында эмнелге салбырының эмчилери кадарчыларга барбайн турарын безин чугаалаваска, ол эмнелге салбырында аңаа-ла ак чөдүлге безин ижиптер эм чок.

Бир эвес СЭКП райкомунуң секретарьлары, райкүүскомнуң даргалары ооңда чаңгыс катап биске келир болза, бо четпестерни эскерип каар, ону дораан чайладыр дээрзинге амдаа бүзүревишаан бис.

В. ВАСИЛЬЕВ.

Тывылбаан ном

Хоорайларның, суурларның кудумчуларынга болгаш янзы-бүрү оруктарга транспорттуң база чадаг кижилерниң, чадаг-тергечилерниң шимчээшкиннериниң дугайында чурумнар сөөлгү үеде дыка өскерилген. Мооң мурнунда чок турган орук демдектери-даа тыптып келген, автомашиналарның оруктарында чаа немелделер база киргилээн. Ооң уламындан ДОСААФ обкомунуң чанында, АТК-лар чанында ону өөрениири-биле кежээки курстарны организастаан болгаш ында эрги, чаа чолаачылар дөгерези өөренип, тускай шылгалдаларны тудуп турарлар.

Кудумчу шимчээшкиннериниң шыңгыы сагыыр чорук озал-ондак болур чоруктарны болдурбас. Ындыг болганда, кудумчу шимчээшкиннери чүгле машина чолаачыларынга хамааржыр эвес, харын бүгү-ле хамаатыларга, мотоциклистерге, чадаг-тергечилерге, аът-биле чүве сөөртүр кижилерге база-ла чугула хамаарылгалыг.

Ындыг болза-даа кудумчу шимчээшкининиң дугайында 1960 чылда үнген номну областың ном магазиннеринден тывары дыка берге. Эвээш санныг номнар эрткен чылдың төнчүзүнде Кызылдың төп ном магазининге кирзе-даа, ону чүгле мурнай таварышкан кижилер апкан.

Областың автошколазының курсантылары безин ындыг номнарны тыппааннар. Бистиң ортумак школаларывыста, колхозтарда, совхозтарда, РТС-терде чолаачылар белеткээр курстар ажыттынып, ында автомашиналарны чүс-чүс кижилер өөренип турар апарган. Олар дөгерези ындыг номнарны сураглааш, тыппайн келгеннер.

Мен бодум ону ийи-үш ай сураглап келгеш тыппадым. Бо номнарны областың ном магазиннеринге эккелдирип, чер болганда четчир санныбиле садыглаары негеттинип турар.

Ш. МОНГУШ.

БИСТИҢ СОВЕТ КИЖИЛЕР

Районнуң дээре саанчызы

Эң-не хөй сүт саалдазы дээш Чаа-Хөл районга калбарган социалистиг чарыштың түңнелин үндүрерге «Найырал» колхозтуң аныяк саанчызы Дамдын Чечек тергиидээн болган. Ийи чыл бурунгаар ол саанчылап эгелээн болгаш эрткен чылын бодунуң саап турары 9 инектериниң инек бүрүзүнден-не 1750 кг сүттү саап, районга бирги черни алганы ол.

Дамдың Чечектиң кыска үениң иштинде мурнакчы саанчы апарганы таварылга эвес. Бодунуң мергежилинге ынак, кызымаккай саанчы деп ооң дугайын эштери чугаалап турар. Ооң 2 чылда саанчылаан ажылы —СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң 2 Хүндүлел бижиктери-биле, СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң база ынча хүндүлел бижиктери-биле болгаш өске-даа үнелиг шаңналдары-биле үнелеттинген.

Саанчы бо чылын инек бүрүзүнден-не 1850 литр сүттү саап алырын хүлээнген.

Чурукта: Дамдын Чечек.

А. АИР.
Фото авторнуу.

Комсомолчу путёвка-биле

Суг-Аксы ортумак школазының доозукчузу, комсомолчу Ондар Херел Бүрбүевна бодунуң төрээн чери «Ишкин» колхозка ажылдап турган. Аар-саар ажыл-ла хөй, а Ондар Херел үргүлчү-ле кылып четтигипкен турар.

Эрткен чылын дүжүт ажаап алыышкынының үезинде Таңды районнуң «Тиилелге» совхозунга ажылчыннар негеттинип турарын билгеш, Ондар бодунуң бөлүк өөрү-биле совхозка комсомолчу путёвка-биле чедип келгеннер. Ол, саанчы болур күзелин илереткеш, дораан-на фермага барган. Комсомолчу кыс сентябрь айдан чыл төнчүзүнге чедир бөлүк инектеринден 8471 литр сүттү, азы бир инекке онааштыр 476 литр сүттү саггаш, дээре саанчы болур аргалыын көргүскен.

— Чеди чылдың үшкү чылында сүт саалдазының талазы-биле фермага ийиги азы үшкү черни ээлээр дээш ажылдаар мен—деп Ондар чугаалап турар.

Чурукта: комсомолчу Х. Ондар.

А. АЛЕКСЕЕВ.
Фото авторнуу.

Садыг ажылында чаа, мурнакчы аргаларны калбартыр

Кызыл горпозунуң садыг болгаш хөй-нити чемненилге черлериниң ажылдакчылары ажылчы чоннарның бараан, аъш-чем аймаанга өзүп турар негелдезин элээн эки хандырып келгениниң сөөлүнде. 1960 чылда бараан саарылгазының чыл планын ниитизи-биле 101,6 хуу, ооң иштинде үүрмектеп садар садыг четкилериниң бараан саарылгазын 101,2 хуу, ниитиниң чемненилге черлери 105,2 хуу күүсеткен. Бараан саарылгазының түңү 1959 чыл-биле деңнээрге, эрткен чылын 15 миллион 719 муң рубль (эрги өртек-биле) өскен.

Улустуң хереглелиниң барааннарынга үүрмектеп садар өртектерин эде санаарының эң-не харысалгалыг улуг белеткел ажылдары холбашкан турза-даа, горпонуң садыг, чемненилге черлериниң ажылдакчылары эрткен чылдың сөөлгү айларында бараан саарылгазының планныг даалгазын күүседир дээш чүткүлдүг ажылды чоруткан. Ооң барымдаазы болза, 1960 чылдың IV-кү кварталының бараан саарылгазының планын 101,8 хуу күүсеткени болур. Декабрь ай өртектер хемчээлин өскертип, бараан өртектерин эде санаарының айы болуп эрткен, ынчалзажок декабрьның бараан саарылгазының планын 103,6 хуу күүседирин чедип алган.

Чылдың, кварталдарның, айларның бараан саарылгазын бистиң горпога ажыр күүседип келгениниң чажыды чүдел дээрзин демдеглезе чогуур. Садыг, хөй-ниитиниң чемненилге черлериниң ажылдакчылары ажылчы чоннарның барааннарга хүн бүрү өзүп турар негелделерин өөренип көрүп, ону чогуур өйүнде хандырарын боттандырып келгенинде, үлетпүр болгаш аъш-чем барааннарының ассортимендизин магазиннерге болдунар аргалар-биле хандырып, эң ылаңгыя хүн бүрүнүң чугула хереглелдериниң барааннары: хлеб, хлеб-булка, далган, сүт, эът продукциязын болгаш ооң-даа өске барааннарны үзүктел чокка садарын организастыг хандырып турган. Бараан өртектериниң санажылгазының үезинде магазиннерниң хагдынчак болу бээр чоруун болдурбайн, ону бүгү аргалар-биле эвээжедип келгенинден болгаш магазиннерниң ажылдаар шагын чоннуң негелдезин ёзугаар таарыштыр тургузуп келгенинден үстүнде чедиишкиннер чедип алдынган.

Мурнакчы байлак дуржулганы хоорайның садыг черлеринге эгелээни эки түңнелди көргүзүп турар. Үлетпүр барааннарының төп магазининиң пөс-таавы болгаш белен хеп салбырлары мурнуку чылдарда бараан саарылгазының планнарын күүсетпейн турган. А 1960 чылда белен хепти, пөс-таавыны прилавка чокка ажыы-биле делгеп, садып алыкчыларның барааннарны хостуу-биле көрүп, шилип, садып алырын хандырган. Ынчангаш эрткен чылдың планын пөс-таавы салбыры — 101,1 хуу, белен хеп салбыры — 101,3 хуу күүсеткен. Чүгле ноябрь, декабрь айларда 132 буфеттер, 17 аъш-чем болгаш үлетпүр барааннарының үнүүшкүннүг садыын байырлалдар болгаш дыштаныр хүннерде кудумчуларга организастап чоруткан.

Горпонуң садыг болгаш хөй-ниитиниң чемненилге черлериниң ажылдакчылары 1960 чылда алган социалистиг чарыжының хүлээлгезин төлептиг күүседир дээш шиитпирлиг хемчеглерни ап чоруткан. Бараан саарылгазының чыл планын 5 салбырлар ажыр күүсеткен. № 1 салбыр (директору эш А. П. Казанцев) бараан саарылгазының чыл планын декабрь 25-те күүседип, саарылга чарыгдалдарын кызырып, орулга планын долдурарын хандырган. Аъш-чем барааннарының № 1 төп магазининиң хлеб салбырының садыгжызы эш Логачева, № 15 магазининиң садыгжылары эштер Кузнецова, Никулина, үлетпүр барааннарының № 1 төп магазининиң садыгжылары эштер Широглазова, Сенди Биче-оол, № 7 сава болгаш ажыл-агый барааннарының магазининде эштер Кудрявцева, Шарыпова, өлүк баазазында № 19 магазинде эштер Сидорова, Доңгак, № 2, 9 школаларда буфет садыгжылары Помина, Федорова, № 3 столоваяның поварлары Костылецкая, Сулимова олар саарылганың чыл планын декабрь 23-те ажыр күүсеткеннер.

Үстүнде чедиишкиннер биске эки түңнелдерни берген-даа болза, бистиң ажылывыста четпестер хөй. Хлеб, хлеб-булка, сүт, эът болгаш колбаса кылыглары магазиннерге үзүктели бээр таварылгалар бар. Ындыг таварылгалар № 3 салбырга (директору эш И. В. Калабин), базаар шөлүнде, септелге заводунда магазиннерге тургулаан. Чамдык столоваяларның чеминиң шынары куду, чайгы үеде оттулар чүүлдерни багай белеткээнинден столоваялар соок, чемненикчилер тоннуг олурар, азы олар соок чемнер-биле чемненир чоруктар база тургулаан.

1961 чылда сорулга болза, садыг четкилериниң планнаттынган чаа тудугларын ыяавыла дооскаш ажыглалга киирери, үлетпүр, аъш-чем барааннарының тускайлаттынган садыгларын калбартыры, садыгга чаа техниканы, эт-херекселди ажыглаары, садыгның дешпилгелиг мурнакчы аргаларын дидими-биле калбартыры болгаш хлеб, хлеб-булка, сүт, эът, колбаса кылыгларын садыглаарын улам-на көвүдедири негеттинип турар.

1961 чылдың январь 1-ден эгелеп барааннарга өртектер хемчээлин өскертир харысалгалыг улуг ажылды горпо коллективи багай эвес чоруткан. Мооң бүгү белеткел ажылдары декабрь 31-де чогуур өйүнде доозулган турган. Январь 1-ниң эртенинде хоорайның бүгү садыглары, ниитиниң чемненилге черлери чаа өртектер-биле садыглап эгелээн. Кандыг-бир чылдагааннар-биле хагдынчак турган черлер чок, магазиннерге аъш-чем, үлетпүр барааннары мурнукузундан улам-на элбек турган. Магазиннер санынга харысалгалыг кижилерни быжыглаан турган, ол эштер садып алыкчыларга азы садыгжыга билдинмес айтырыгларны ол-ла черлерге үзе шиитпирлеп, харыылап берип турган.

Барааннарны чаа өртектер хемчээлинге өскертип санаар ажылга идепкейлиг киржип, боттарының мергежилин көргүскен ажылдакчылар болгаш кооперасчы активчилер хөй. № 2 салбырның директору эш П. Селигеев, улуг бухгалтери эш С. Скорых, бухгалтерлери П. Куркучекова, В. Патрушева, Е. Неволина, № 3 салбырның бухгалтерлери М. Кузнецова, М. Бондаренко, садыгжылары Г. Рыженкова, В. Аржакова, өртектер бухгалтери эш А. Гальцова болгаш лангыы комиссиязының кежигүннери эштер Данзырын, Колодкина, Лучихина, Абрамова, Лузунов болгаш ооң-даа өскелер горпо баштаар черинге бо талазы-биле улуг дузаны чедиргеннер.

Чамдык садыгжыларның болгаш садып алыкчыларның талазындан өртектиң чаа өскерилгезин болгаш чаа акшаның үнезин шын эвес билип алганындан садыглажып турар үеде эрги база чаа акшаларны хүлээп ап, аңаа адырыктыг чандырылганы бээрде чазыг кылыр чоруктар бар болуп турар. Чижээ, төп аъш-чем магазининиң садыгжызы Моңгуш Чигир-оол магазинге хереглээр дээш чаа акша солуп алыры-биле банкыга 1400 эрги рубльди эккелген. Кассир чазыг кылгаш 1400 чаа рубльди бээр дей бээрге, ону эш Чигир-оол баш удур сагындырган. Төп үлетпүр барааннарының белен хеп салбырындан платье садып алыры-биле садып алыкчы эш Данчинова чедип келген. Чаа рубль-биле санаарга, 13 рубль 50 көп. өртектиг платьеня садып алгаш, эрги 150 рубль бээрге, садыгжы чазыг кылып, 1 рубль 50 көпеек чандырып бээр турган, 15 чаа рубль чандырып бээрге, садып алыкчы ону садыгжыга дедир эгидип берген. Моон алгаш көөрге, садыгжының болгаш садып алыкчыларның талазындан бот-боттарынга ак-сеткилдиг дузалажыр, хынажыр чорук чаа акшаже шилчээниниң чүгле ажыктыг талазын көргүзүп турар-дыр.

Чамдык ийи-чаңгыс төлепчок кижилер чаа акша-биле садыглап эгелей берген үениң байдалын ажыглап алгаш, эрткен чылдарның 3 рубль өртектиг эрги лотерея билеттерин чаа 3 рубльдер аразынга холуп азы эрги 5, 10, 15, 20 көпеектерни чаа ол-ла көпеектер-биле холуштуруп турган, бараан садып алырын оралдажып турган чижектерни хөй-ниитиниң талазындан чидии-биле илередип, буруу шаап илередип турган. Садыгжыларның талазындан барааннарны чүгле чаа өртектер-биле санааш, бир эвес садып алыкчы эрги, чаа акшаларны холуй бере бээр таварылгаларда, эрги акшаларны чаа акшаның хемчээлинге шилчидип, 10-нуң бирээзи кылдыр хүлээп алырга, будулар болгаш маргылдаа эвээш болур дээрзин билзе чогуур.

Бо улуг болгаш харысалгалыг ажылды харыылап турар садыг ажылдакчыларынга партия, совет, профэвилел, комсомол организацияларының болгаш хөй-ниитиниң хынакчыларының талазындан улуг дузаны көргүзери негеттинип турар.

Б. БУДЕГЕЧИЕВ,
Кызыл горпозунуң баштаар чериниң даргазы.

Амыдырал-биле тудуш харылзаалыг

Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң төвү—Балгазын суурнуң аныяктары бот-тывынгыр уран чүүлдүң коллективиниң ажылын бедик утка-шынарлыг, солун кылдыр чорудуп турарлар.

Уран чүүлдүң коллективи колхозтуң сүт-бараан фермаларынга, хову бригадаларынга концерт көргүзүп, солун лекция, беседалар кылып, үргүлчү барып турар. Чоокта чаа олар Марачёвка фермазының ажыл-ишчилеринге оюн көргүзүп чораш, ферманың ажылынга практиктиг дузаны база көргүскеннер. Бо коллективтиң оюн көргүзүглеринде демдеглексенчиг эки чүве болза, колхозтуң мурнакчы малчыннарының шудургу күш-ажылын алдаржыткан ырларны, шүлүктерни чогаадып турары, мал ажылында четпестерни баштактаныгның, кочулаашкынның чидиг сөстери-биле илередип, колхозчуларның ажыл-ижи-биле, амыдыралы-биле сырый холбаштырып турарында.

ЧУРУКТА: Балгазынның Культура бажыңында бот-тывынгыр уран чүүл коллективиниң ниитиниң ыры күүседикчилери (оң талазындан солагай талазынче) Любовь Серебрякова, Лилия Сивцева, Клара Маркелова, Татьяна Косякова, Ирина Грудинина, Валентина Евдокимова, Анна Носкова, Нина Столбовская оларның ээлчеглиг репетицияны ол клубтуң эргелекчизи, баянист Геннадий Столбовскийниң башталгазы-биле эрттирип турары.

Сөзү болгаш фотозу
А. БЕГЗИНИИ.

З. Геваранның чугаазы

ГАВАНА. (СЭТА). Тайбың күш-ажылче ээп келген улусчу милицияның отрядтарының болгаш Пинар-дель-рио можунуң ажылчы чоннарының мурнунга чүве чугаалап турган, Национал банкының директору Эрнесто Геваранның медеглээни болза, куба революция чаа чадаже кирген, чүге дээрге Кубага удур шуут чепсектиг агрессчи чайлай берген. Ынчалзажок, ол дээрге, кыжаныг бүрүнү-биле чок болган дээни канчапдаа ол эвес-тир, чүге дээрге дайыннарның кыпсыкчызы, улустарның тайбыңының болгаш бот эргезиниң дайзыны — империализм ам-даа күштүг деп ол демдеглээн. Ынчалза-даа империализмге удур демисежип шыдаар өске күштер база бар. Боттарының хосталгазының чаңгыс аай болгаш улуг сорулгазын чедип алыры-биле каттышкан улустар шаанда улустарны чаңгыс-чаңгызы-биле базып, оларның ханын соруп чораан күштерге удур чедиишкинниг демисежип болур дээрзин ам улам тодазы-биле билип турар апарган.

Куба революцияны базары-биле калчаалыг чүткээн империализм Кубага удур чаңнык ышкаш интервенцияны кылырын бодааның демдеглээш, ол кара сагыштыг пландарны үскен кол чылдагааннарны Гевара айыткан. Бис империалистиг сүлчээни сойгалаан болгаш агрессияга ойтур шавыышкынны бээринге белеткенген бис деп ол чугаалаан. Делегейниң улустары боттарының сөзүн база-ла чугаалааннар.

Шериг мобилизациязының үезинде куба улустуң быжыг чаңгыс эви кажангызындан-даа артык тода илерээнин айыткаш, Геваранның чугаалааны болза, улустуң чаңгыс эви — империалистиг күштерден камгаланырының эргежок чугула негелдези болур. Америк империализм агрессчи болуп артпышаан турда айыыл чок байдалда турар бис деп кажан-даа бодап болбас болгаш боо-чепсекти кезээде холга туткан турар ужурлуг бис.

Геваранның оон ыңай медеглээни болза, бистиң сорулгавыс — АКШ-тың чаа чазаа кандыг базымнарны кылырын манаар болгаш көөрүнде болур. Эйзенхауэрниң салгакчызы эң угаазылалдыг болуп, бодунга тергиидээшкинни тургузар арганы монополияларга бербес боор дээрзинге идегеп турар бис.

Чугаазының түңнелинге Геваранның медеглээни болза, дайынның айыылы бистиң кырывыска диргелип келген турарын күзевес бис, дайзыннарга удур демисежири-биле улусту мобилизастаарын күзевейн турар бис. Ынчалзажок бир эвес дайзын биске агрессия-биле база катап кыжанып келир болза, бүгү улус, мурнундаагызы ышкаш, оңгуларда болгаш дайынчы туруштарда бодунуң черин дораан ээлээр апаар.

ТАКЕКТЕ ТУРА ХАЛЫЫШКЫН

ХАНОЙ. (СЭТА). Кхаммуан (Адаккы Лаос) можунуң төвү Такек хоорайның гарнизонунуң офицерлери болгаш солдаттары Фуми Носаванның болгаш Бун Умнуң үймээнчи бөлүглениишкининге удур тура халыышкын үндүрген деп «Патет Лаонуң үнү» радио дыңнаткан.

Лаостуң дүрүм ёзугаар чазаа, капитан Конг Лениң күрүне эргилдезиниң комитеди болгаш Нео Лао Хак Сат партия ол партриоттарга байыр чедирген телеграммаларын тура халышканнарга чоруткан.

МУРНУУ КӨРЕЙНИҢ ТАРААЧЫННАРЫ АШТАП ТУРАР

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). Мурнуу болгаш Соңгу Кенсан можуларның (Мурнуу Көрей) тараачыннары аъш-чем чок, аштап өлүрүнүң айыылында таваржып турар. Соңгу Кенсен можуда бо чылдың январь 8-те 180 муң ажыг тараачын өрегелер азы можунуң бүгү тараачын өрегелериниң 44,3 хуузу аъш-чем чок болуп турар. Оон чылдагаанында бир миллион чыгам тараачыннар болгаш оларның өг-бүлелериниң кежигүннери аштап турар.

ДОПЧУЗУ-БИЛЕ

✪ ССРЭ-ниң Күрлаңының чанында Балык ажыл-агыйының кол эргелелиниң начальниги ССРЭ-ниң министри А. А. Ишков ам бо үеде Японияда чоруп турар болгаш Японияның премьер-министри Икэдага чораан. Чугаалажыышкын үезинде балык тударының япон-совет керээзинге хамаарышкан айтырыгларны көрген.

✪ Американың Каттышкан Штаттарының бергени Ф-86 хевирниң реактивтиг хыдыкчы самолёттарның кезектерин эптеп чыыры Таиландыда эгелээн. Ол хевирниң реактивтиг хыдыкчызын чыып эптээш январь 24-те Таиландыга берген турган. Американың Каттышкан штаттарындан чоруткан 19 самолёттарны ам чыып эптээр деп турар.

✪ КАР-ның Сирий районунда совет фильмниң январь 8-тен 22-ге чедир болган неделязы көрукчүлерниң улуг сонуургалын болдурган. Совет фильмнерни 20 муң чыгам кижи көрген. «Идиот» деп фильмни телевидение-биле база дамчыдып турган.

✪ Бельгияның Лондонда элчин чери медеглел кылып, Руандаа-Урундиже бельги парашютчуларны чорутканын бадыткаан. Ынчалзажок, элчин чери Конгонуң чөөн можузунга удур шериг хемчеглерин белеткеп турар дээр дугайында парлалганың дыңнадыгларын хүлээвейн турар. Ам бо үеде Конгонуң дүрүм ёзугаар чазаа ол можуда турар деп чүве билдингир болгай.

✪ Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң Бангкоктан дыңнадып турары-биле алырга, СЕАТО-нуң алдыгы тускай сессиязы Бангкокка болган. Лаос дугайында айтырыгны сессияга база катап чугаалашкан.

✪ Мурнуу Көрейниң оппозисчи социалистиг массачы партиязы медеглеэди парлап үндүрген. Соңгу болгаш Мурнуу чүктүң аразынга экономиктиг солчулга дугайында база корреспондентилерден, профессорлардан, политиктиг партияларның төлээлекчилеринден, юристерден, экономистерден болгаш техниктиг тускай эртемниглерден тургустунган инспекциялыг бөлүктерни солчур дугайында чугаалажыышкыннарны чорударын ында негеп турар.

(СЭТА).

Ухань—КУР-нуң индустриалдыг төвү

ПЕКИН. (СЭТА). Уханьга улусчу эрге-чагырганың чылдарының дургузунда 135 улуг болгаш ортумак үлетпүр бүдүрүлгелерни тудуп, ажыглалга киирген.

Республиканың янзы-бүрү хоорайларында болгаш үлетпүр төптеринде прокат станнар, металл ажылдап кылыр күчүлүг станоктар, бус турбиналары болгаш өске-даа дерилге ажылдап турар, оларны шуптузун Уханьга бүдүрүп үндүрген. Шаанда ындыг деригни чүгле ол хоорайга эвес, харын база бүгү Кыдатка бүдүрүп үндүрбейн турган.

1960 чылда хоорайда Совет Эвилелиниң дузаламчызы-биле тудуп турар Уханьның металлургия комбинадының бирги ээлчээниң дериишкини доозулган. Терең суглуг Янцзы хемниң ээн эриинге тудугнуң эгелээнинден бээр 5 чыл безин четпээнде металлургияның улуг комбинады көдүрлүп үнген. Бо үеде ында 2 домналар, 5 мартеннер, 5 кокс батареялары, блюминг ажылдап турар, оларның кол дерии Свердловскиниң, Харьковтуң, Ленинградтың болгаш өске-даа совет хоорайларының заводтарынга белеткээн. Чылда 1.5 миллион тонна канны болгаш шойну бээр бүдүрүкчүлүг комбинаттың бирги ээлчээниң дериишкинин дооскаш, металлургия комбинадының тудугжулары ийиги ээлчегниң бүдүрүлге черлериниң тудуун эгелээн. Ам Уханьда үшкү домнаны болгаш алдыгы мартен суугуларын тудуп турар.

Ухань КУР-да эртемниң болгаш культураның улуг төвү болу берген. Ында Кыдаттың эртемнер академиязының салбыры ажыттынган. Металлургияны, станок болгаш электромашина тудуун, химия болгаш үлетпүрнүң өске-даа адырларын улам ыңай хөгжүдериниң айтырыгларын ажылдап кылыр талазы-биле элээн каш эртем-шинчилел институттары ында бар.

Чепсектиг интервенция калбарып турар

ЛОНДОН. (СЭТА). Бельги чазак, африка чурттарның удурланыышкынын херекке албайн, Конго Республиканың херектеринге чепсектиг холгаарлаашкынны идепкейжидип турар. Чомбе биле Бельгияның чазааның аразында кылган дугуржуушкунну ёзугаар Брюссельде тургустунган чыынды бюрозу соксаал чокка ажылдап турар. Дүрүм ёзугаар чазактың шериглеринге болгаш балуба аймак улустарның тура-халыкчыларынга удур тулчуушкуннарга киржири-биле «эки-турачылар» деп адаарларның Катангада болгаш Леопольдвильде соксаал чокка келири үргүлчүлевишаан.

Рейтер агентилелиниң корреспондентизиниң Элизабетвильден дамчытканын ёзугаар алырга, эрткен неделяның төнчүзүнде 300 бельги, немец, француз болгаш итали «эки-турачылар» немей Катангада чедип келген.

ДЕЛИ. (СЭТА). Конгодан дыңнадып турары-биле алырга, Катангада тургузуп турар даштыкы легион ам безин каш-каш муң кижиге санаттынып турар. Пресс траст оф Индиа агентилелдиң корреспондентизиниң Леопольдвильден дамчытканын ёзугаар алырга, мооң мурнунда француз даштыкы легионга өөредилгени эрткен 2 муң солдаттар болгаш офицерлер Катангада чеде берген.

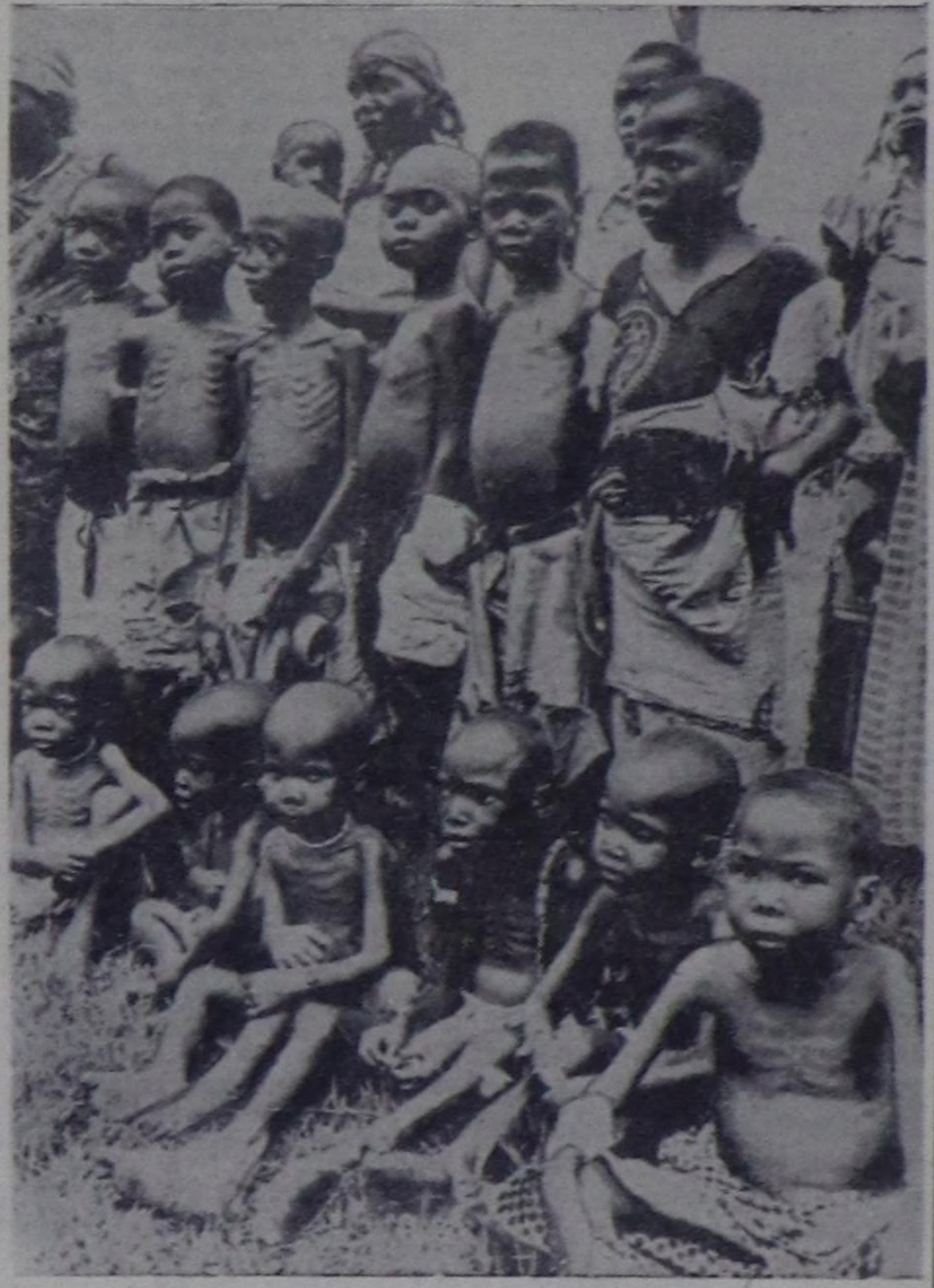

Бо чурукту Конгога чоокта чаа тырттырган. Бельги колонизаторларның болгаш оларның чалчаларының буруузу-биле Касаиниң чурттакчылыг черлеринде коргунчуг аш-чут кедерээн.

Итали журнал «Эпока» бо чуруктуң адаанга мынча деп бижээн: «Бо коргунчуг чүүлге таварышкан бичии кижилерниң дириг сөөктери, аш-чутка таварышканындан иштти тынныг уруглар — бо бүгү болза карак чаржынчыг буруудадыкчы херечилелдиң чуруу-дур».

Ооң соонда ук журнал мынча деп бижээн:

«Кандыг-ла бир черде сүттү, тарааны, кофени болгаш өске-даа аъш-чемнерни «эмин эрттир хөйнү» бүдүрүпкениниң айтырыын чугаалажып турары үеде, чаа чылдың келгенин кижилерниң байырлап турары үеде, Мурнуу Касаиде бо чурукта көргүскенивис ышкаш чорук үүлгеттинип турар. Ол хамаан чок бортта чуруун көргүзер безин арга чок, оон-даа артык коргунчуг чүүлдер ында болуп турар».

ССРЭ-НИҢ ДАШТЫКЫ ХЕРЕКТЕР МИНИСТЕРСТВОЗУНУҢ ДЫҢНАДЫЫ

ССРЭ-ниң чазаа биле АКШ-тың чазааның аразынга санал-онал солчуушкуну болганының түңнелинде Совет чазак болза Совет Эвилели биле Каттышкан Штаттарның аразынга харылзааларның чаа үе-чадазының эгезин салырынга чалбыыштыг чүткүлүн удуртулга болдурбушаан, ийи америк ужудукчуларны — АКШ-тың шериг-агаар күштериниң РБ-47 деп самоледунуң экипажының кежигүннери Ф. Олмстедти болгаш Д. Маккоунну хостаарынга хамаарыштыр америк таланың күзелин барымдаалап көөр деп шиитпирлээн болгаш ол ужудукчуларны кеземче харыысалгазындан хостаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга дилег киирген. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму Ф. Олмстедти болгаш Д. Маккоунну хостаар болгаш оларны америк эрге-чагыргаларга хүлээдип бээр дугайында доктаалды үндүрген.

Ооң-биле кады Совет Эвилелиниң агаар делгемин үрээрин америк самолеттарга хоругдап турар дужаалды АКШ-тың президентизи берген дээрзин Совет чазакка дыңнаткан.

Ф. Олмстедти болгаш Д. Маккоунну хостаар деп Совет чазактың шиитпирлээн чоруу совет-америк харылзааларны экижидериниң оруктарында шыңгыы шаптыктаашкыннарны узуткаар деп АКШ-тың чазаа база медеглээн.

Кызылдың хөгжүм училищезинде

Кызылдың хөгжүм училищези ажыттынга-ла чүгле дөрт ай болган. Училищениң фортепиано, теоретик-композитор, ниити ыры удуртукчуларының, ыраажыларның, баянистерниң, үрер хөгжүмчүлерниң салбырларының сургуулдары бо өөредилге чылының бирги чартыының өөредилге программазын чедиишкинниг дооскаш, кышкы каникулче кирипкеннер. Училищениң бирги чартык чылының өөредилгезиниң шынары 91,6 хуу болган.

Фортепиано болгаш баянистер салбырларының сургуулдары (башкылары Л. Николская, Н. Космынин) эки түңнелди көргүскен. Ак-Туругнуң Уруглар бажыңынга кижизиттирген Клара Салчак, Өвүрнүң ыраккы Саглыдан келген Борбаанды Маадыр-оол, мооң мурнунда Кызылдың хөгжүм школазын кончуг эки доосканнар Оля Сермавкина, Мария Костенко олар бирги чартык чылдың экзаменнерин болгаш зачёттарын чүгле кончуг эки демдектер-биле дужааганнар.

Училищениң директору, композитор Алексей Чыргал-оол бистиң корреспондентивис-биле беседазынга мынча дээн:

— Районнардан кээп, училищеге кирериниң мурнуу чарыында хөгжүм талазы-биле кандыг-даа белеткел чок, харын-даа ДО деп үн безин билбес турган хирезинде-ле бистиң училищениң сургуулдары бирги чартык чылдың өөредилге программазын улуг чедиишкин-биле дооскулаан. Колхозчу араттарның ажы-төлү хөгжүм, ырыга салым-чаянныг-дыр деп чүвени олар көргүзүп турар. Сургуулдар өөредилгеге шудургу кызымаккай чоруун көргүскеннер. Училищениң сургуулдарының иштинде келир үениң талантылыг тыва композиторлары, ыраажылары, хөгжүмчүлери хөй деп бүзүреллдиг чугаалап болур мен. Теоретик-композитор салбырының сургуулдары Бегзи Каадыр-оол болгаш Санчыт Дагба олар нотаны өөренге-ле чүгле дөрт ай боор турар хирезинде-ле аялгаларны бижип турар апарганнар. Оларның баштайгы чогааткан аялгаларын областың Улус чогаадылгазының бажыңының хөгжүм-чогаал секциязының комиссиязы эки деп хүлээп алган.

Бо чылын училищеде чаа өөрүшкүлүг чүүл болган—колхозчу араттарның ажы-төлү сургуулдарны күрүнениң долу хандырылгазынга хүлээп алган. Ону каникул дооступ, өөредилге эгелээри билек-ле боттандырып эгелей бээр. Бо дээрге, бистиң партиявыстың болгаш чазаавыстың аныяк тыва кадрларны белеткээр талазы-биле чедирген улуг сагыш салыышкыны-дыр. Бо улуг сагыш салыышкынга харыы кылдыр сургуулдар чүгле эки болгаш кончуг эки демдектерге өөренип, боттарын удавас келир үениң музыка эртемниглери кылдыр белеткээр ужурлуг.

ЧАА ТЫВА АЯЛГАЛАР

Областың Улус чогаадылгазының бажыңының хөгжүм-чогаал секциязының комиссиязы тыва композиторларның болгаш аялга бижип эгелеп чоруур бот-тывынгыр аныяк авторларның чаа аялгаларын хүлээп алырын чугаалажып көрген. Чаа ырлар хүлээп алырынга уран чүүл ажылдакчылары болгаш шүлүкчүлер база олурушкан.

Он авторларның шупту 16 ырлары комиссияга кирген. Оларның аразындан чеди ырны эки деп хүлээп алган. Кызылдың № 2 школазының башкызы Альферт Тановтуң «Найыралды ырлажылы», Хөгжүм училищезиниң сургуулдары Бегзи Каадыр-оолдуң «Айлаң кушкаш», Санчыт Дагбаның «Шырайында хүлүмзүрүг», Хову-Аксы ортумак школазының башкызы Тому Сарыг-оолдуң «Кады чурттап чоруй барган», Тожу районнуң «Маа Бири» колхозта клуб эргелекчизи Саая Самыяның «Тожу кызы», Барыын-Хемчик районда клуб эргелекчизи Хертек Чыганның «Шыра-Булак», композитор Саая Бюрбениң «Кызы чараш» деп ырлары эки бижиттингилээн.

Чаа ырлар хүлээп алганын таварлаштыр аңаа келген уран чүүл ажылдакчылары болгаш композиторлар, шүлүкчүлер авторлуг тыва ырлар дугайында боттарының санал-оналын чугаалааннар. Сөөлгү үеде тыва композиторларның болгаш аялга бижип эгелеп чоруур бот-тывынгыр авторларның ырларында тыва национал аян долузу-биле кирбейн, чамдык ырлар харын-даа моол, татар болгаш өске-даа улустарның аялгалары-биле дөмейлежип—«хайнакталып» турарын шын эвес деп шүгүмчүлеп, аялга бижип эгелеп чоруур аныяктарга дуза кадарынче улуг кичээнгейни салып, оларга ажыктыг арга-сүмелерни бээриниң чугулазын, уругларга таарышкан чараш ырларның болгаш бөгүнгү ажыл-амыдыралдың дугайында ырларның ховар болуп турарын, чаа патриотчу утка-шынарлыг эки ырларның эргежок чугула негеттинип турарын аңаа чугаалашкан.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

КИНОТЕАТРЛАРГА

БӨГҮН:

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): «Оханса Довбуш»—9.30, 11.30, 1.30, 3.30, 5.30, 9.30 шактарда; биче зал: «Четкер-биле ужуражыышкын»—4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: уругларга программа—10 шакта; «Ийи өңнүктер»—11.15, 1.15 шактарда; «Воскресение»—3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ВОСТОК»: «Оливер Твист»—3.15,5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

„Санта Марияны“ сүрүп чоруп турар

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Португал диктатор Салазарның ёзу-чурумунга удурланган кижилерниң Кариб далайга январь 21-де ээлеп апканы «Санта Мария» деп суднодан делегейниң бүгү солуннарынга дамчыткан радиодыңнадыг январь 24-те алдынганын Нью-Йорктан медеглээн. Судноңу ээлеп алган чорук болза салазаржы ёзу-чурумну дүжүрериниче угланган демиселдиң баштайгы базымы деп, тура халышканнарның удуртукчузу Галваонуң мурнундан чугаалап турар.

Ол-ла үеде ийи америк эсминецтер болгаш ийи англи суднолар тура халышканнарның суднозун сүрүүшаан. Ол шериг корабльдеринге дузалаары-биле чеди америк гидросамолёттарны база чоруткан.

ПАРИЖ. (СЭТА). «Португал демократтар» организациязының Лондонда төлээлекчизи «Санта Марияга» тура халышканнарны далай дээрбечилери деп буруудадып көрүп турарынга хомудаштыр мынча дээн: «Галваонуң үндүрген тура халышкыны дээрбечи үүлгедиишкин эвес, а хамааты дайынның демисели-дир». Франс Пресс агентилелдиң дыңнатканын ёзугаар алырга, «Санта Марияны» сүреринге киржип турары-биле Португалияның иштики херектеринге Англияның холгаарлаашкынынга ол төлээлекчи удурланып турарын илереткен.

ЛОНДОН. (СЭТА). Январь 24-те общиналар палатазы бодунуң ажылын катап эгелээн болгаш аңаа парламент кежигүнү лейбористер тура халышкын болган «Санта Марияны» сүреринге бодунуң шериг корабльдерин чорутканы англи чазакты шүгүмчүлээн.

Далай министриниң оралакчызы Орр-Юинг болза Кариб далайда «Санта Марияны» тудар дужаалды чазак чери бодунуң корабльдеринге берген деп бадыткаан болгаш ол болуушкунуң дугайында тайылбырны негээн лейбористерниң айтырыгларынга харыылааш, «ол кончуг ондулгаазынныг айтырыг чүве», ынчангаш «чазак черинге тодаргайы-биле ам-даа билдинмес» деп чугаалаан.

ЛОНДОН. (СЭТА). Португалияның «Санта Мария» деп суднозунга болган тура халышкын парлалгага шуугаазынны болдурган.

«Дейли миррор» солуннуң хайгааракчызы Уолтер Терниң январь 25-те бижээни: «Ротсей» деп судноңу «Санта Марияны» дилеп тывары-биле чоруткаш, Англия шын кылган бе?» Далай министерствозу эмин эрттиришкен-даа болуп чадавас деп даштыкы херектер министерствозунуң төлээлекчилериниң январь 24-түң кежээзинде чигзинип чугаалааны ук хайгааракчы демдеглээн. Англияның бо маргылдаага киржир кандыг-даа эргези чок болу бериш база чадавас деп ол бижээн.

Салазарның ёзу-чурумунга удур кижилерниң удуртукчузу генерал Делгадо-биле «Дейли геральд» солуннуң корреспондентизи телефоннажып харылзашкан болгаш ол солунга беседаны парлаан. Португал генерал Делгадо корреспондентиге мынча дээн: «Мен «Санта Марияны» ээлеп аптарын дужааган мен. Мен ам удавас португал черже ээп чанар мен. Ол — хүннүң азы неделяның айтырыы болур бе дээрзин силерге чугаалап шыдавас-тыр мен, ынчалза-даа ээп чеде бээр мен». Ол «Санта Марияны» ээлеп алырын баштаан кижи болур бодунуң кол дузалакчызы Энрико Галваодан мырынай чаа дыңнадыг алган болгаш бистиң демиселивистиң баштайгы чадазы чедиишкинниг доостунган» деп Делгадо база чугаалаан.

ПАРИЖ. (СЭТА). Салазарның фашистиг ёзу-чурумунга удур бир бөлүк португалдарның ээлеп апканы «Санта Мария» деп улуг судно бодунуң аар-берге эштиишкинин үргүлчүлевишаан. Ынчалза-даа ооң чогум кайда, кайнаар оруук углап чоруурунга хамаарышкан медээлер дыка бүдүлгаазынныг болуп турар.

Лиссабон радионуң медээзинге үндезилээш, информация агентилелдериниң дыңнадып турары болза, португал шериг корабльдерин, оларның-биле кады «Перо эскавар» деп суднону «Санта Марияны» сүрүп чедери-биле чоруткан.

Ол суднону дилеп тыварынга америк шериг-далай самолёттары идепкейлиг-биле киржип, Атлант океанының Барбадос ортулуунуң мурнуу болгаш мурнуу-чөөн талазында аңгы-аңгы девискээрлерниң кырында дескинип ужуп турар.

Англияның далай министерствозу америк шериг-далай эрге-чагыргаларының эргезинге «Ольстер» дээр шериг суднозун берген. Ынчангаш ол «Санта Марияны» сүреринге «Ротсей»-биле кады киржир.

Франс Пресс агентилелдиң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, португал суднону дилеп тыварынга киржип турар америк шериг корабльдеринге «дилээшкин» чедиишкинниг болур болза ол суднону АКШ-тың эң чоок портунга азы шериг-далай баазазынга чедирип келирин дужааган.

Салазарның каржы ёзу-чурумунга удур демисежип турар португал демократтарның удурланыышкынын АКШ-тың болгаш Англияның бо үүлгедиишкиннери болдуруп турар. «Португалияда хосталгалар камгалалының комитеди» медеглел парлап үндүрген. Капитан Энрико Галвао удурткан тура халышкан кижилерниң «Санта Марияны» ээлеп алганы «маадырлыг чорук болур» болгаш ол «дээрбечи ёзунуң үүлгедиишкини эвес, а маргылдаа чок политиктиг хеделиишкин-дир» деп медеглелде айыткан. «Ол базым болза 33 чылдарның дургузунда фашистиг ёзу-чурумнуң тергиидеп турары Португалияның социалдыг, политиктиг болгаш экономиктиг аар-берге байдалын делегейниң хөй-ниитизиниң мурнунга илередир сорулгалыг деп португал улус болгаш делегейниң бүгү чурттарында португал эмигрантылар көрүп турар» деп комитеттиң медеглелинде чугаалаан.

Медеглелде оон ыңай чугаалап турары болза: Салазарның ёзу-чуруму «хосталгаже португал улустуң тура-соруун илереткен ол эрес-маадырлыг кижиге тынызмазын португал болгаш делегей хөй-ниитизинден чажырар дээш», суднону ээлеп алган чорукту дээрбечи үүлгедиишкин кылдыр көргүзерин оралдажып турар. «Санта Марияга» хамаарыштыр америк болгаш англи флоттарның үүлгедиишкиннерин соксадырынче АКШ-тың президентизин болгаш Англияның премьер-министрин ол комитет кыйгырган.

«Санта Марияны» сүрүп турарынга удурланыышкыннар чүгле Португалияда болуп турар эвес. Франс Presстиң корреспондентизи январь 25-те мынча деп дыңнаткан: Монреалга (Канада) америк элчин чериниң бажыңының баарынга АКШ-тың чазааның үүлгедиишкининге удурланган чыскаал болган. «Португалияның салым-хуузунга» хамаарышкан херекке холгаарлашпазын АКШ-тың чазаандан негээн плакаттарны чыскаалганнар тудуп алган келгеннер.

КАМФАРА

Эмчи практиказынга камфараны үе-дүптен бээр-ле хереглеп келген. Шаандакы шагның эмчилери безин камфара деп ыяштың бүрүлериниң хандызы хан эргилиишкинин күштелдирер болгаш тынышты ооржургадыр дээрзин билир турганнар.

Камфара ыяш холдуунда-ла Азияның мурнуу-чөөн талазында — Японияда, Кыдатта үнүп турар. Ол ыяшты Европага бир-ле дугаарында XVII чүс чылда Амстердам хоорайның ботаниктиг садынга тарып олурткан. Ооң соолунде ол ыяш Париж, Берлин болгаш өске-даа улуг-улуг хоорайларның садтарынга тарап нептерээн.

Амгы үеде эмнелгеде хереглеттинип турар камфараны чойганның эфирлиг үстериниден үндүрүп ап турар апарган, а чойган делегей кырында чүгле чаңгыс Совет Эвилелиниң девискээринде үнүп турар деп чугаалап болур.

Камфара болза өң чок кылагар кристаллдар-дыр, ооң чыды болгаш соолаңнааш амданы өске эмнерден кончуг ылгалдыг. Камфараның кристаллдары сугга эривес, а спиртке, эфирге кончуг эстиничел. Эмчи практиказынга камфарадан кылган янзы-бүрү эмнерни ажыглап турар. Чижээ, даштындан чаглынар камфара-үзү, камфаралыг спирт, оромнуг камфара болгаш өске-даа. Камфараның бүгү-ле хевирлери төп нерв системазының ажылын идепкейжидер, хан дамчыдылгазын экижидер, аъш-чем хуудуруушкунун күштелдирер.

Чүректиң янзы-бүрү аарыгларын эмнээринге камфара амгы үеде эң дээрэ эмнерниң бирээзинге санаттырып турар.

Бажыңга тура эмнээринге камфараның тоорук үзүнге 10 хуу ээлдирип ажыглаар. Ону кеш оолганнаанда азы ыжыктарга чаарынга болгаш ревматизм үезинде ажыглап турар.

Камфарадан кылган эмнер кончуг дүрген бусталыычал. Ынчангаш оларны аскын эки бөөшкүннеп каан шилдерге суткаш сериин черге кадагалаар херек.

Камфараны өске бүгү эмнер-биле бир дөмей, чүгле эмчиниң сүмезин ёзугаар чогуур хемчээлинден улгаттырбайн ажыглаарын уттуп болбас.

Областың Санитар-чырыдыышкын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, пропаганда килдизиниң 23-54, харысалгалыг секретарьның болгаш харысалгалыг дежурныйның 23-35, кедээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт килдистериниң 25-38, партийжи-амыдырал болгаш культура-амыдырал килдистериниң 37-13, иштики информация килдизиниң 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг килдистериниң 21-27, литажылдакчыларның 22-64, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС — 00231, Чагыг № 176. Культура эргелелиниң типографиязы